

Fördjupad analys av golfsportens samhällsnytta. Effekter och underlag till effektiv kommunikation av golfens och golfklubbarnas starka värden för Sverige och det lokala samhället.

Innehåll

Sammanfattning

- 1. Bakgrund och syfte**
- 2. Metoder för analyser av effekter av golf**
- 3. Analys av data inom en sports olika nyttoområden**
- 4. Diskussion om nytta inom golf i varje funktion**
- 5. Analys av en utvald golfklubb, dess olika nyttovärden**

Sammanfattning

I den tidigare analysen av golfens nyttovärden 2013 finns beskrivna ett antal samhällsvärden som golfen skapar. I denna rapport 2014 har dessa värden utvecklats (preciserats, verifierats) och anpassats så att de kan användas i varje svensk golfklubb för att där skapa argument för maximal framgång i lokalsamhället. Alla klubbar är unika i sina egenskaper med olika styrka och svagheter, erbjudanden, målgrupper etc. och därför kan olika klubbar nå framgång på olika sätt i sina relationer med olika golfaktiva och andra intressenter i respektive klubb. Summan av alla klubbar utgör den svenska golfen som uppvisar golfens nyttovärden. Vi hävdar i denna rapport att det finns vissa generella samhällsnyttiga värden som varje klubb bör föra fram i sina inåt- och utåtriktade verksamheter just som sker i avsnittet om exemplet Karlstad GK.

1. Bakgrund och syfte

Svenska Golfbundet har 2014 givit IdrottsEkonomiskt Centrum (www.ieclund.se) och samhällsanalytikern och ekonomen Björn Anders Larsson uppdraget att genomföra en detaljerad analys av golfens nyttovärden och metoder för beräkningar av dessa värden i en enskild golfklubb. Rapporten presenterar resultatet av detta arbete.

I den tidigare analysen av golfens nyttovärden 2013 finns beskrivna ett antal samhällsvärden som golfen skapar. I denna rapport 2014 har dessa värden utvecklats (preciserats, verifierats) och anpassats så att de kan användas i varje svensk golfklubb för att där skapa argument för maximal framgång i lokalsamhället. Alla klubbar är unika i sina egenskaper med olika styrka och svagheter, erbjudanden, målgrupper etc. och därför kan olika klubbar nå framgång på olika sätt i sina relationer med olika golfaktiva och andra intressenter i respektive klubb. Summan av alla klubbar utgör den svenska golfen som uppvisar de generella värden vi rapporterar. Rapporten innehåller beräkningar för Karlstad GK som vi ser som ett exempel där metoderna för golfens samhällsnytta visas. Den lokala samhällskalkylen har här genomförts i ett samarbete mellan BA Larsson IEC och kulturgeografen fil dr Lotta Braunerhjelm, Karlstad Universitet.

2. Metoder för analyser av effekter av golf

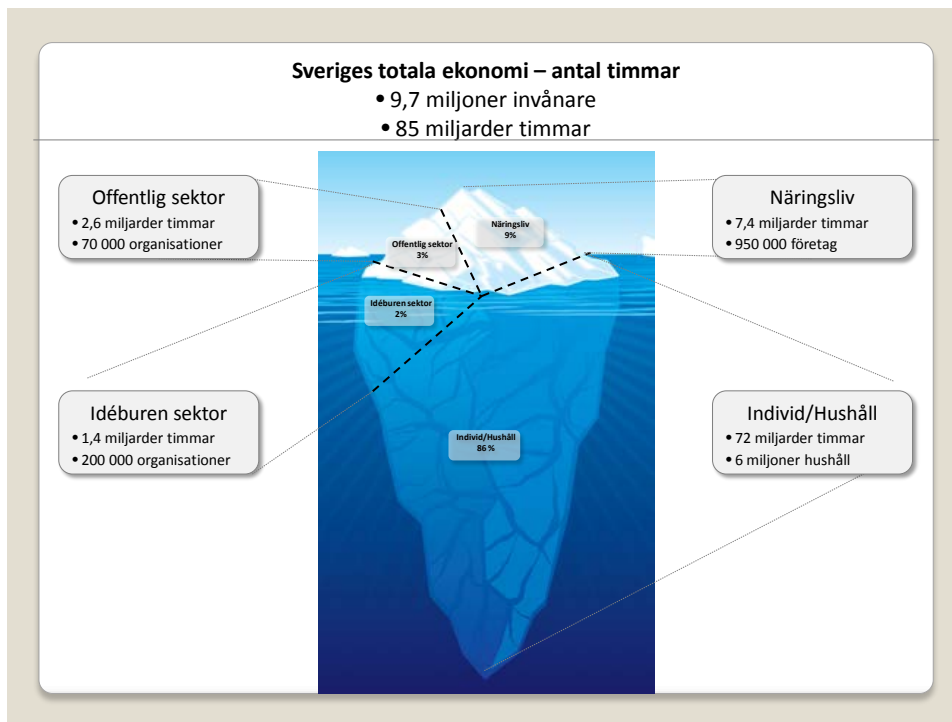
Generellt om effekter lokalt och längre bort

Alla verksamheter i samhället har effekter. Dessa effekter finns i många dimensioner och på mycket svåranalyserade sätt. Ofta tvingas vi göra förenklade antaganden och beskrivningar om dessa komplexa samband. Värderingar av effekterna stannar då oftast geografiskt sett närmast verksamheten i ”de första cirkelarna” runt golfklubben. Vi bör dock förstå att det finns effekter på längre avstånd- greenfeespelare som reser till orten och klubben och som förberett resan och gjort inköp i andra orter etc. Klubbens egen verksamhet, köp av utrustning mm har på motsvarande sätt ofta effekter i andra orter.

Metoder för effektanalyser inom olika funktioner diskuterades i rapporter 2013 och redovisas mer fördjupade i denna rapportens bilagor.

Om värden som skapas i samhället- i ”arbete” respektive under ”fritid”- teoretisk grund

Hur kan vi beskriva alla medborgares verksamhet indelat i ”arbete” och ”fritid”. Dessa två begrepp är varken särskilt lätt att definiera eller att utesluta varandra. Fritid innehåller ofta obetalt arbete åt annars betalande arbetsgivare etc. Idrottande sker på obetald fritid för den stora mängden (97-98%) idrottare. De professionella dvs betalda utövarna har inkomst ur idrott liksom deras tränare, ledare mm. Amatörers som t ex ungdomars träning sker ”under ytan” dvs redovisas inte i Nationalräkenskaperna (NR) men leder i vissa fall till inkomster av golfen.

Figuren (BA Larsson, pågående avhandlingsprojekt, Lund 2010-) avser visa den formellt mätbara aktiviteten (i timmar) av samhällets alla timmar. Vi kan se det som skillnaden mellan arbetstider som ger inkomster (över vattenytan) och den fria tidens timmar (under vattenytan). Ca 10 % av alla befolkningens timmar är betalda timmar och således 90 % fria egna timmar utan betalning. De mätbara timmarnas inkomster och kostnader skapas genom den administrativt utvecklade nationens ekonomiska redovisningssystem där löneinkomster och företagens ekonomi registreras på flera sätt (källskatter vid löneuttag ur företag, moms på försäljning, avdrag av denna moms vid inköp mot försäljningskrav på bokföringen och vinstredovisning etc.). Systemet samordnas och genomförs årligen genom nationalräkenskaperna hos SCB. Ur dessa data kan den monetära mätningen (med underliggande statistiska system) skapa underlaget till beräkningar av BNP (BruttoNationalProdukten) som i figuren motsvarar 3700 mdr skr (2013 utfall).

Det som inte syns i toppen av isberget dvs. i formella system och i den formella sektorn är den **informella** sektorn som då finns under ytan. Denna beskrivs ofta som social ekonomi mm. Figuren hävdar dock att både den **idéburna sektorn** (3:e sektorn, NGO-sektorn är ungefär likvärdiga definitioner) och **individ/hushålls-sektorn** (BA Larsson m.fl. använder ibland begreppet 4:e sektorn här) ingår med **en del** i monetär formell och mätbar ekonomi och i informell osynlig sektor. När vi således beräknar volymen av människors arbets- och fritid i en viss aktivitet (sport, utbildning, kultur, eget hälsofrämjande etc.) är denna bild en bra startpunkt.

Här gör vi först en inledning till analysen och diskuterar sektorn fritid med delsektorerna sport och friluftsliv med tyngdpunkt på de speciella värden som golfspelande och en lokal golfklubb skapar för medborgarna runt denna.

All verksamhet i samhället skapar värden i någon form. Det vi ser som det ekonomiska i varje sektor eller bransch är en "ekonomiskt synlig" del av värdena medan de underliggande verksamheterna som medborgare genomför i sina föreningar, hushåll och i sin fritid är osynliga i ekonomisk mening. Vi illustrerar ofta detta som ett isberg där den synliga delen är den monetära ekonomin. Här är en bra text om värden som finns i **fritiden** jämfört med arbetstiden.

From the point of view of maximizing state revenue or GDP per capita, it doesn't matter much if low income earners are pushed out of the labor force. But the decline of work is a human tragedy.

In simple economic models, working less and having more leisure increases well-being. A common but mistaken view of this reversal in work inequality is that it has benefited the low skilled because they can consume as much as before without having to work as hard. This ignores the complexity of human psychology.

Humanist theories of happiness, starting with Aristotle, have long argued that the key to life satisfaction is living a purpose-driven life and aiming for higher goals. Modern psychology similarly emphasizes work and purpose for a full life. Abraham Maslow viewed fulfilling one's potential or "self-actualization" as the pinnacle level of happiness. Mihaly Csikszentmihalyi argued that people are happiest when they are in a state of "flow," or a complete absorption in a challenging and intrinsically motivated activity.

As Larry Summers argued recently, the major economic challenge ahead will no longer be creating goods, but creating rewarding jobs for everyone. Recent trends in the United States and most European countries have not been encouraging in this regard. According to the Bureau of Labor Statistics, the employment-to-population ratio of those in their prime working age crashed from around 80 percent prior to financial crisis to around 75 percent in 2009. Today the figure is 76.7 percent, which means that only one-third of the lost ground has been recovered.

A low income is the economy's way of signaling that certain work is not very valuable for society. The United States and Europe have a surplus of low skilled labor, which in most sectors is easily replaced by technology and capital. Today a few highly skilled factory workers using software and robots are producing more output than plants employing thousands not many years long ago.

I will not pretend to have any easy solutions to these fundamental problems. We may be facing an entirely new problem that falls outside the traditional debates of the previous century. The first technological shifts from an agricultural economy were effortlessly solved by market forces, to the surprise of most contemporary observers. Freed from the need of feeding the population, farmers switched jobs and moved to manufacturing and services, where their labor was demanded. We should, however, be careful about assuming some sort of technological determinism from one historic episode. We are moving into uncharted territory, with no guarantee that all workers will keep pace with technology forever.

(citat från Tino Sanandaji is a researcher at the Institute of Industrial Economics and holds a PhD in public policy from the University of Chicago (när detta skrevs))

Vi kan se det ekonomiska monetära systemet som toppen av ett isberg dvs ca 10-15 % av livets alla timmar där de 85-90% av alla timmar vi ägnar åt den studerade är under ytan. Denna bild gäller nästan alla aktiviteter eller branscher i samhället; utbildning, vård, omsorg, kultur och inte minst sporter av olika slag. De värden som skapas totalt sett är således större än de värden som skapas i den synliga ekonomin av de betalda timmarna som sätts in av producenterna/utförarna. Studien i detta fall av golfsporten men även alla andra sporter möter just detta fenomen. Tid och andra resurser som medborgarna ägnar åt sin sport som aktiva, arrangörer, producenter ,ledare, publik etc. är större än vad som motsvarar de betalda insatserna i och runt sporten. Analysen av värdena som skapas (utöver de ekonomiska) kompliceras ytterligare av att t ex en timme utövande av sporten skapar effekter i flera dimensioner för utövaren och dennas omgivande sociala, biologiska och övriga fysiska miljö. Denna **mångdimensionalitet** är typisk för sporter. De har omfattande roller i alla samhällen som detta citat visar:

"Sport has the power to change the world"

Sport has the power to change the world. It has the power to inspire. It has the power to unite people in a way that little else does. Sport can awaken hope where there was previously only despair.

Sport speaks to people in a language they can understand."

Nelson Mandela

Olika sporter har olika betydelse för samhället i sociala, hälsomässiga, ekonomiska, politiska och kulturella perspektiv. Några har stor demografisk spridning i deltagandetermer och därmed effekter på fysisk hälsa i många åldersgrupper. Andra stimulerar till stor publik på arenor och olika media och genererar betydande intäkter utan att befolkningen utövar just den sporten (se t ex motorsportens Formel 1). Sporternas olika roller i och relationer till olika delar i samhället har därmed olika effekter i olika faktorer som beskriver samhället.

Idrotten och övriga sporter utgör en betydande del av den sociala ekonomin och är inbäddad i den sociala och kulturella sfären som utgör samhället. Där skapas och vidareutvecklas nätverk i olika fält. De beständigare nätverken kan ses som socialt kapital (Putnam, Coleman m.fl.) som delas av medlemmar/deltagare i respektive nätverk. I en vidare cirkel eller fält skapas gemensamma förståelser, symboler, värderingar och intressen som kan ses som kulturellt kapital (Bourdieu m.fl.). Sporten inkl friluftslivets fysiska verksamhet som en del i individens aktiva liv under fritiden kan ses som en förlängning av individens lek (Huizinga m.fl.) och som den egna meningsskapande aktiviteten (*sense of coherence, meningsskapande*, Wildavsky resp. Aristoteles, Maslow m.fl.) Ur dessa värden i egenverksamhet individuellt eller i gemenskaper som vi kan se som fasta värden som kapital kan värden utvinnas kontinuerligt och under ett år åtminstone teoretiskt ses som skapade värden = intäkter. Vissa nätverk/agglomerationer har starkare socialt och/eller kulturellt bestående värde= kapital än andra mer öppna och svaga nätverk. Vi kan här studera hur t ex olika ideella nätverk eller intresseorganisationer är av den starkare nätverksformen med kapacitet att skapa en starkare

social årlig ekonomi. Andra nätverk/organisationer har mindre sådan styrka. Överfört till idrott/sport har vissa av alla hundratals sporter mer sådant socialt och kulturellt kapital och mer värdeskapande varje år. Hypotesen är att golf rymmer många sådana starka värden.

Varje verksamhet i samhället skapar följd effekter i många led. De gäller fysiska, ekonomiska, sociala, psykiska och kulturella effekter. Dessa effekter uppstår i olika nivåer och funktioner i samhället och både på ingående och utgående processer (input-output-systemen hänger samman). Individer, familjer, orter, kommuner och organisationer och hela nationella samhällssystem får genom varje åtgärd och verksamhet mindre eller större förändringar i sina betingelser och därmed i sina funktioner. Verksamheter som syftar till förbättringar i någon riktning skapar effekter där några är positiva för några intressen och andra effekter är negativa. Effekter är också mer eller mindre positiva eller negativa och är ofta sammansatta så att den positiva effekten också samtidigt rymmer negativa effekter. Kedjor av effekter som leder till effekter etc. är i verkligheten mycket långa (”oändligt ” långa i tid och rum) och samverkar med andra effektkedjor som skapas i verksamheter. Därmed uppstår ytterst komplexa processer och system som redan efter några steg av effekter på effekter inte längre kan analyseras, utvärderas eller styras. Det pragmatiska hanterandet av denna komplikation är att vi genomför analyser och verksamheter med den information om effekter som vi med tillgängliga metoder och resurser kan hantera. Det sker hos aktörerna en nödvändig reducering och förenkling av förståelsen av verksamheten. I samhällsanalysen och debatten om olika åtgärder görs således sällan mer komplexa effekt-effekt- analyser eller input-output – modeller för ”alla” ingående processer eller system. Orsak eller kausalitet skapad av en handling eller ett inträffat fenomen och den effekt vi kan iaktta rymmer en mängd kunskapsteoretiska problem. Uppstår t.ex. det vi ser (kan registrera) som effekt av det vi tycker oss se (som också då skall kunna ses, registreras)? Är det enbart samtidigheter, korrelationer etc? Hur stor del av de komplexa samhällsprocesserna kan vi över huvud taget se? Huvuddelen av processerna är dolda för analytikern.

Vi känner igen denna diskussion från analyser och utsagor om väder, ekonomisk utveckling, aktiers kursutveckling etc. Inom ”mjuka” sociala system med många samverkande processer och med individers och grupperns interaktion är osäkerheten stor i våra effektbedömningar. Redan i det lilla systemet som t ex ett företag eller ett fotbollslag har vi mycket svårt att avgöra (exakt) vilka åtgärder som införs (effekter) som leder (effekter) till stor framgång i konkurrens med andra organisationer.

Givet dessa invändningar och den osäkerhet vi kan se i kopplingen mellan åtgärd och effekt finns det ändå möjligheter att på ett övergripande och sannolikhetsbaserat sätt diskutera åtgärder, verksamheter och deras effekter och de följande effekterna. Vi kan kanske uppnå 50-60 % sannolikhet i vissa detaljer men 80 % sannolikhet i en mer övergripande formulering eller angivelse av riktning i en process. Den analys vi gör i denna rapport försöker förhålla sig försiktig till osäkerheten i observationer av ”data” och sambanden mellan dessa. Vi försöker också markera skillnaden mellan vad vi kan se i befintliga data om nuet och den stora osäkerhet som finns i hur vi kan bedöma kommande års utveckling.

Alla samhällssektorer kan beskrivas som komplexa sociala, institutionella, ekonomiska, fysiska, miljö- och kultursystem i beroende av historisk utveckling och i samverkan med andra samhällssektorer (tid, rum). Det ekonomiska är inbäddat (*embedded*, se Granovetter) i de politiska, institutionella och sociala processerna.

Värdeskapandet i relation till många intressenter är ett sätt att se sambanden. *Emma Stenström*, docent HHS diskuterar i artiklar och intervjuer (2014) hur värden i upplevelsesektorn etc skapas i större kretsar eller cirklar utöver de direkta monetära sambanden. Där beskrivs "en cirkulär ekonomi".

Andra forskare pekar ut liknande perspektiv såsom sociologen *Alan Andersson resp. Nicolai Peitersens* i "Ethical Economy". Vi sammanfattar den aktuella diskursen med att de mjuka värdena i sport och i golfens specifika värden är något av en *soft power* i den lokala ekonomiska utvecklingen.

3. Analys av data inom en sports olika nyttoområden

Metoderna här definierar sportsektorn som en global bransch bestående av idrott, övrig sport och med näraliggande branscher med nära anknytning till sport (flera av dess branscher är miljardstora branscher bara inom sport). Här beskrivs den samlade sportsektorn med exemplifierande data internationellt och om Sveriges sportsektor. Detta sker för att läsaren skall se sportsystemets bredd i samhället. Därav följer också att sportens värden d.v.s. dess effekter uppstår i nätverk runt det vi betraktar som en viss sport t.ex. golfen eller fotbollen (och dess fysiska och mänskliga organisering). Effekterna av sport kan enkelt beskrivas som bl.a. följande:

Produktion och konsumtion BNP, BruttoKommunProdukt (BKP) skattekraft etc

Skapar sysselsättning på olika nivåer från deltidsjobb till livslång karriär

Alla åldrars deltagande och de effekter som uppstår hos individerna

Olika former av social inkludering, integration och aktivering

Social och moralisk fostran av barn o ungdom, känsla av sammanhang

De samlade folkhälsoekonomiska effekterna

Platsens, ortens, stadens, regionens livsmiljö, attraktivitet (upplevd sportstad - region etc), varumärke

Sportens effekter på stadsbyggnad, landskap, miljö och olika naturvärden

Besöksnäringens tillväxt lokalt, regionalt, nationellt

Exportens främjande via profilering, nätverk etc.

De 10 faktorerna som här har listats består sammanfattat var för sig flera sorters effekter. Här nämns främst positiva effekter d.v.s. värden men varje effekt har motriktade effekter och det summerade värdet efter ”avdrag” är nettovärdet som uppstår i den faktorn.

Sammantaget tecknar vi nu en bild av the sport-industry som en dynamisk bransch såväl i Sverige som globalt och som består av olika samhällsliga fenomen men med en allt mer tydlig samhällsekonomisk tyngd som ett framträdande drag. Dess BNP-storlek är om vi beräknar den enligt de metoder som Europarådet använder 70 mdr kr. i Sverige (2 % av BNP) och för den globala BNP inom sport-industry enligt IEC's beräkningar 5-6000 mdr kr. varav 1700 mdr i USA, 600 mdr i Japan, 450 mdr i Tyskland och totalt i dagens EU ca 1900 mdr.

I Sverige arbetar definierat på detta sätt drygt 100 000 årsarbetare i sportbranschen.

Det breda perspektivet på idrott och sport i Sverige är således att den inte bara är en frivillig folkrörelse med 20 000 föreningar och stödande förbund eller en offentlig uppgift med statsbidrag via RF och med 290 kommuner som driver en mängd fritids- och idrottsanläggningar. Den är också en sektor med privat konsumtion, investeringar från andra aktörer än kommunerna, med export och import (även export av tjänster i form av internationella idrottsstjärnor där Sverige är mycket aktivt) och med flera tusen privata företag som helt eller till stor del säljer tjänster, anläggningar och produkter till idrott och övrig sport. Tillväxten varje år är enligt IEC's bedömning större än BNP-tillväxten. Vid dagens BNP-tillväxt på i genomsnitt 2-3 % per år tolkar vi tillväxten i sportsektorn till 4-5 % d.v.s. den ökar sin andel av BNP år för år. Antalet företag, firmor, enskilda näringsidkare (med F-skattesedel) i Sverige som arbetar i sportbranschen kan bedömas till mer än sin andel 2 % av BNP. Vi anger här antalet till ca 18 000 eller fler med dominans av småföretag/försörjningsföretag som drivs av elitidrottare, tränare, funktionärer etc. Här finns också en del av sportbranschens problematik med ojämna, osäkra inkomster och oklara skatteregler- ett problem som inte diskuteras i denna PM men som kräver bättre lösningar än de vi ser idag.

Produktionen av fysiska sportprodukter i Sverige var fram till 1970-talet bred i flera branscher (metall, plast, trä), riktades mot de flesta sporter och var regionalt utspridd. Konsumentvaruindustrin kom emellertid att till stor del slås ut i Sverige under industrins omvandling och koncentration till bl.a. producentvaruindustrin och personbilar. Det berodde ofta på att sportföretagen var små med internationella mått (det fanns t ex flera svenska tillverkare av skridskor, skidor, bollar etc) och dålig svensk kompetens i konsumentvarumarknadsföring, särskilt internationell sådan. I andra avancerade industriländer skedde inte en lika stark utslagning utan vi kan fortfarande se ett stort antal innovativa sportproduktföretag i USA, England, Tyskland och Japan. Produkternas fysiska produktion sker oftast i Kina, Indien etc men ägande av varumärken, utveckling, design, marknadsföring mm finns i de ledande industriländerna och särskilt USA. Tjänsteföretag som arbetar som agenter, jurister, affärskonsulter, med sponsring, reklam och framför allt mediaföretag med många anställda i sportbevakning etc har vuxit fram men även här domineras världsmarknaden av stora internationella företag. Denna obalans d.v.s. att Sverige ännu inte har utvecklat särskilt många företag med globala varumärken, byggföretag som

internationellt bygger arenor, utför internationella konsulttjänster, utövar sjukvård och rehab inom sport, sänder sport i TV internationellt etc bedömer vi kommer att förändras i takt med ökat nyföretagande och genom att denna attraktiva bransch förhoppningsvis drar till sig innovatörer, entreprenörer och riskkapital. Vi tror också att en sådan kommande utveckling kan stimuleras och därmed påskyndas.

Sportsektorn är sammansatt av flera olika delsektorer vilket illustrerar hur vi definierar sektorn. För att beräkna ekonomiska flöden i varje sport bör vi så långt det är möjligt beakta just den sportens andel av dessa olika sportrelaterade sektorer. Varje sport (golf, fotboll, ishockey etc) har sin andel av respektive sportsektor (exempelvis andel av sportens byggnader, andel av sportmedia, andel av mat o dryck som konsumeras av publik och aktiva etc):

Idrottsföreningarna,

Metoder för ledning, management mm,

Utrustningar, redskap (hästsport, båtsport, motorsport etc),

Anläggningar, inredning, teknik i anläggningar ägda av kommuner eller andra aktörer,

Media, IKT-system, TV-teknik, Marknadsföring,

Kläder, skor, andra sportartiklar,

Mat och drycker för träning, vila och tävlingstillfällen,

Fysiologi, medicin, rehab etc. med inriktning på olika sporter. Oklara gränser till hälsosektorn,

Sportturism, natursporter, boende, träningscamps,

Transporter, fordon, släp etc. för olika sporter,

Spel på arenor, i butiker, via Internet etc,

Försäkringar, säkerhets- och trygghetsteknik mm i sporter,

Energiförsörjning, speciell produktion/distribution inom olika sporter (förnyelsebar energi),

Finansiering, bankservice, betalssystem mm inom sportbranscher (golf, alpint, segling etc),

Grossister, detaljister, e-handel inom sporter,

Tränare, coacher, ledare i alla sporter, deras utbildning, fortbildning, tjänster. Agenter, rådgivare, finansiell - och karriärplanering för unga tävlande och elit.

Vi beräknar i denna rapport inledningsvis de ekonomiska effekterna och därmed också jobb- och skatteeffekterna av sportsektorn. Under senare år har det i allt fler länder etablerats metoder för en hyggligt säker analys av sportsektorns ekonomi i nationalekonomiska termer

(makroekonomiska). Redan på 90-talet arbetade Europarådet dock med fråga under Sports Council i Strasbourg. Där bildades en kommitté "The Committee on the Economic Significance of Sports" redan 1990. Björn Anders Larsson var Sveriges representant i denna grupp och under tre år arbetades där med definitioner och slutsatser om sportens ekonomi. Man kunde på ett hyggligt sätt fastställa gränssnitten mellan sport och kringliggande näringar (via bl.a. grovt bedömda satellitkonton i nationalräkenskaperna) och vad som skulle inkluderas i sportsektorn (sportnäringen, sportbranschen). Vi tydliggjorde också motionssektorn och friluftslivets olika delar. Vi kunde konstatera att sportredskap, skor, anläggningar med service och deras specifika och allt större resurser (alpinsport, båtsporter, hästsport, motorsport t ex), resor, boende, massmedia inom sport etc skapar många produkter och tjänster vilket ger kostnader för sport men också många jobb inom denna samhällssektor. Senaste åren har *Westerbeek* (NL/AUS) framträtt som internationellt ledande ekonom i detta arbete. IEC har haft kontakt med den kontinuerliga metodutvecklingen under två årtionden och kan numera jämföra med och lära av motsvarande ekonomiska beräkningar för den näraliggande branschen *besöksnäringen*. Där finns nu rutiner inom nationalräkenskaperna med s.k. *satellitkonton* (näraliggande olika delbranscher som restaurang, olika transportslag, hotell etc). Senare års litteratur i marknadsföring har nu vidgat analyserna av sport till att omfatta ett femtontal delsektorer och i USA beräknas då sportsektorns Gross Domestic Sports Product (GDSP) till 3000 mdr kr (enligt David K. Stotlar i *Developing Successful Sport Marketing Plans*, 2009 som refererar till en mätning av *Plunkert Research*, 2007). Detta motsvarar exakt Sveriges BNP och 3 % av USAs BNP. I en annan beräkning inom EU anges sporten med olika delbranscher omfatta 4 % av EUs ekonomi (www.eu.com). I analyserna nedan arbetar vi med 2 % -definitionen av vad som ingår i sportsektorns ekonomi och därmed dess lönebetalda verksamhet.

Det är intressant med sportsystemets gränser. Hur skall vi räkna?

Se här ett utdrag ur min recension av sportlitteratur från USA och där världens sportsektor synliggörs. Matthew T. Brown, Daniel A. Rascher, Mark S. Nagel, Chad D. McEvoy, *Financial Management in the Sport Industry* (2010):

In Chapter 1 the authors discuss the overall economics of the sport industry and different definitions of where the boundaries should be drawn to other industries. This discussion ends up to a calculation of the size of the industry. Direct activity in sports entertainment and recreation, sport products and sport support organizations counts to 150 billion dollar by 1997 (Meek) and with secondary activity included 260 billion. These values correspond today 14 years later to the volume 280 respective 450 billion if we calculate with a growth of 4 % per year in the sport industry. Other estimates give us lower values. My organization IEC calculates the US sport industry 2010 to 2-3 % (depending on definitions) of the US GNP which means 300 or 450 billion.

Compare this with the calculations in *David K. Stotlar*, *Sport Marketing Plans*, 2009, where the first chapter describes the sport industry and confirm several other measurements the last three years on the size and structure of the sport industry in USA. The sport industry produces and consumes according to Stotlar a partial GNP (Gross National Product) of \$410 billion (2007) This compared to Sweden which is roughly 1/33 of the US economy and population gives us the estimate we already have on 60-65 billion SwCr's GNP in Swedens sportindustry and the same proportional size in other Nordic countries. Stotlar concludes that "sport ranking it among America's largest industries". Sport industry calculated in this way creates 2 % of the US and the Nordic economies measured by GNP.

De olika näringar som ingår i sportsektorn kan beskrivas på följande sätt:

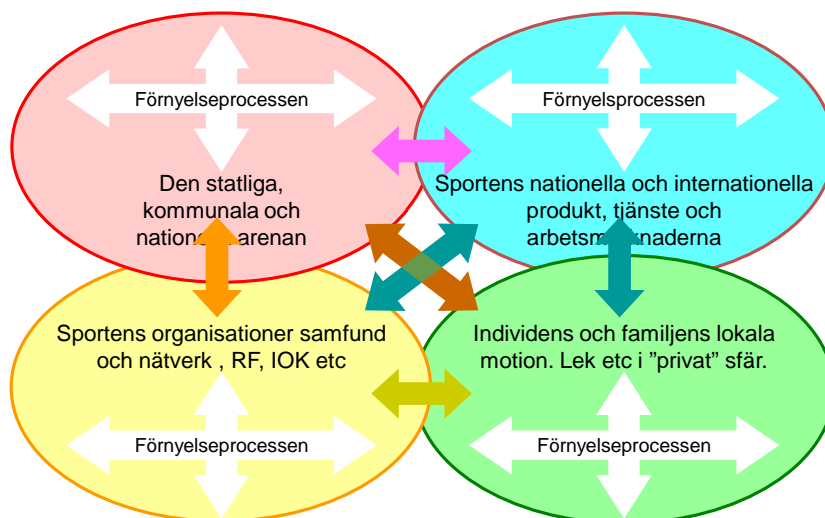
- Sportturism (turismen är 10 % av världens totala BNP och sport d:o ca 50 %)
- Sportutrustningar
- Sportbeklädnad
- Amatörsporthandets alla föreningar och resurser
- Professionell sport alla föreningar, företag och resurser
- Rekreation, friluftsliv
- Sport i skolor
- Sportadministration i kommuner, städer och nationer
- Sporters marknadsföring & media
- Sporttjänster för sponsorer, agenter etc
- Sporternas förbund och institutioner i övrigt

Från Fundamentals of Sport Marketing, (Pitts, Stotlar 2007) anpassat till Sverige av BA Larsson

Ett annat sätt att strukturera sporten och visa interaktionen är uppdelningen av sporten i fyra fält. Dessa fält är institutionella system (offentlig, marknads, idéburen och hushållssektor) med de egenskaper dessa fält uppvisar i lagar, traditioner, organisationsformer mm. De kan också beräknas som andelar av all tid som medborgarna ägnar sig åt. De fyra fälten är olika för varje sport såtillvida att en del sporter skapas resursmässigt helt av hushållen, andra i kombination av marknadssektorns företag och hushållen eller av kommunerna i offentlig sektor. Vanligast är kombinationer av resurser (medborgares tid, pengar etc) ur de fyra fälten. Golfen har liten resursgemenskap med offentlig sektor och skapas av de tre övriga till mycket stor del (kanske 96-98 %). Syftet med illustrationen (på nästa sida) är att visa hur respektive fält interagerar med de övriga fälten.

Kommunikationsfält –sportens sektorer

Förnyelseprocesser kan ses i nya idéer , begrepp , språk, metoder, produkter, entreprenader, projekt etc.

4. Diskussion om nytta inom golf i varje utvald funktion

Denna rapport fokuserar i princip på alla funktioner i golfverksamheten och de positiva och negativa värden som kan finnas i dessa funktioner och de effekter de har på det omgivande samhället, människorna, naturen etc.

Det som skapas och kommuniceras i ett samspel med omgivningen är värden inom:

Ekonomi (monetär ekonomi plus de ickemonetära effekter som dock kan bedömas med skuggvärden, alternativkostnader etc) som visar effekter i konsumtion och investeringar som ger inkomster, som ger jobb, som ger skatteintäkter etc i cirklar efter cirklar (dvs. i kedjeffekter).

Hälso- och sociala värden och total folkhälsa hos medlemmar m.fl. som kan beräknas som folkhälsoekonomiska värden)

Natur- och miljövärden i anläggningen och dess närhet (som kan beräknas som miljö- och naturekonomiska effekter, dvs. plus och minusvärden och netto)

Diskussionen här närmast är ett försök till pedagogisk förklaring av hur relationer är mellan en idrottsförening som i fallet golfklubben (som är mer komplexa och funktionsrika än de vanligaste idrottsföreningarna) och det omgivande samhället. Vi bör också inse att föreningen kontinuerligt befinner sig i samhällets flesta verksamheter. Det går inte att förstå en kommun utan idrottsföreningen och alla andra föreningar och deras nätverk. På samma sätt som att vi inte kan förstå kommunen utan dess företag, familjer och hushåll som i övrigt utgör samhället.

Golfen, golfindustrin och golfens rum ( )

I ett bland kulturgeografer mycket använt citat har Torsten Hägerstrand uttryckt geografiämnets kärna som 'studiet av kampen om makten över existensers och händelsers tillträde till rummet och tiden' (Hägerstrand 1986:43). Enligt denna definition handlar geografien om två intimt sammankopplade aspekter. För det första handlar det här om faktiskt tillträde till rummet och tiden. En aktivitet äger rum, dvs. en händelse händer någonstans. Golf – precis som allting annat – handlar om en aktivitet som behöver ett visst segment av rummet till sitt förfogande. För det andra handlar geografien enligt denna definition om kamp om tillträde till rummet. Specifika existenser och händelser har ingen självklar naturlig rätt att ta upp en specifik del av rummet. Snarare handlar utvecklingen om kompromisser och konflikter som resulterar i att vissa fenomen får ta rummet i anspråk – ofta på bekostnad av andra fenomen och existenser. Golflandskapets expansion handlar därmed om konflikter och kompromisser angående de platser som tas i anspråk. I många fall är denna kamp om rummet någonting som inte märks i särskilt stor utsträckning på ytan. En bit land som använts inom modernt jordbruk säljs vidare och förvandlas till en golfbana. Själva kampen är då helt enkelt köpslåendet. En aktivitet ger upp sin plats i rummet i utbyte mot en viss mängd pengar.

När en plats förvandlas till en golfbana har en oro för miljöpåverkan ofta uttryckts (se t.ex. The Ecologist 080724). I 'The Global Anti-Golf Movement Manifesto' (GAGM 1993) uttrycks bland mycket annat just denna oro.

... Golf courses are in fact another form of monoculture, where exotic soil and grass, chemical fertilizers, pesticides, fungicides and weedicides, as well as machinery, are all imported to substitute for natural ecosystems (GAGM 1993, Punkt 3).

Enligt dessa farhågor innebär golfbanan ett intrång i naturliga förlopp. Det som dock måste kommas ihåg i sammanhanget är vad golfbanan förvandlats från. Det som ovan beskrivs i anti-golf-manifestet skulle lika gärna kunna vara en beskrivning av modernt jordbruk där gödningsmedel, maskiner och bekämpningsmedel skapar ett i mångt och mycket av människan ordnat landskap. När det gäller jordbruksmark som förvandlas till golfbanor verkar dessa faktiskt kunna uppehålla ett något större djurliv, då den variation av habitat som en golfbana erbjuder är större än jordbruksmarken (Tanner & Gange 2005). Forskare har studerat humlor på Haverfordwest i södra Wales, skalbaggar på Frilford Heath i Oxfordshire, samt fåglar på Buxtehude i Tyskland och St Andrews på Trinidad. I samtliga fall fann man att artrikedomen var högre på golfbanan än på uppodlad mark i närheten (Gange et.al. 2003). I siffrorna kan man dock samtidigt se att där icke odlad mark finns med som en kategori – vilket endast är på St Andrews, Trinidad – så är artrikedomen där något högre än på golfbanan.

Från att fastställa att golfbanor ur en ekologisk synvinkel kan vara bättre än uppodlad mark är steget långt till att påstå att golfbanor alltid skulle vara bättre ur ekologisk synvinkel. Men samtidigt faller alla argument som bygger på att golfbanor alltid skulle innebära en försämring av marken. Vissa golfbanor har visat sig innehålla sällsynta växtarter och har därmed fått skydd av naturvårdslagar (Gange et. al. 2003). Golfbanan är en form av producerad natur, men effekterna av denna producerade naturs utbredning är inte entydiga. Noel Castree (2002) har poängterat att det skulle vara dogmatiskt att påstå att kapitalismen alltid är anti-ekologisk eftersom detta antar att "producerad natur" och "skapade ekosystem" alltid är oönskade. 'Kapitalism handlar helt och hållet om kreativ förstörelse[1], inte bara ekologisk försämring' (Castree 2002:141, min översättning).

En plötslig jämförelse till kapitalismen som ekonomiskt system kan kanske upplevas som allt för förhastad. Men detta handlar just om att sätta golf som aktivitet i ett sammanhang. Golflandskapet måste ses som en producerad natur eller ett skapat ekosystem som opererar inom ett ekonomiskt system, och inom ett sammanhang där golfen är en aktivitet inom ekonomin. Och framförallt måste den omstöpning – den creative destruction – som en golfbanas etablering innebär betonas. Golf är en aktivitet som både lockar mycket folk och omsätter stora summor. Runt om i världen finns 57 miljoner golfare och golfindustrin omsätter globalt \$60 miljarder (Golf Research Group 2008). I Sverige spelar drygt 550 000 människor golf. De totala investeringarna i golfen i Sverige uppgår till 30-50 miljarder kr och golfklubbarna torde årligen omsätta nästan 2,9 miljarder kr (Svenska Golf förbundet 2007)[2]. De flesta klubbar – 77 % – äger enligt samma siffror inte sina egna restauranger. Betydande inkomster bör genereras i aktiviteter kring golfbanorna där dessa inkomster oftast inte tillfaller golfklubbarna – t.ex. boende, resor och mat. "Golfindustrin" i Sverige måste i så fall omfatta betydligt mer än de 2,9 miljarder kr som här nämns. Golf är en sport, men det är också en stor industri, och måste därmed studeras som sådan. Samtidigt tar golfbanor plats. Golfbanorna tar i Sverige idag upp ca 30000 hektar (Bucht 2008). Detta är en yta nästan motsvarande ön Maltas area. Ungefär en tredjedel av de golfbanor som ingår i Golf förbundet ligger i Stockholm, Göteborg och Skåne (Bucht 2008). Med andra ord tar golfen som aktivitet och golfbanan som landskap betydligt större delar av rummet i anspråk i vissa delar av landet.

Detta exempel på kritik bör dock breddas till att diskutera all markanvändning och dess varierande samhällsnytta. Golfindustrin är en samhällssektor som har sina effekter i flera dimensioner. Vi kan hävda ovanligt många dimensioner när vi jämför med de vanliga ytanvändningarna. Här skapas jobb, utövas fysisk motion m.m. (se de 10 faktorerna) dvs. det uppstår skatteintäkter till offentligt och demokratiskt bekostad välfärd och golfspelandet bidrar till fysisk hälsa. Andra markanvändningar som t ex sockerbetsodling i Skåne skapar jobb och socker som marknaden önskar och betalar för. Vilken ytanvändning i dessa två fall skapar mest positiva effekter respektive minst av negativa effekter? Hur utfaller jämförelsen mellan modernt skogsbruk och golf i ett skogslandskap i Sverige? Totalt för alla golfanläggningar diskuterar SGF 2013-14 (STERF m.m.) sektorns samlade miljöeffekter i vad vi kan betrakta som partiella (del-)analyser av miljöeffekter. Dessa kompletterades i studien 2013 (IEC) med bedömningar av effekter i de flesta dimensionerna. Vi bör ställa alla dessa effekter sammanvägda i en tänkt effektindex för var och en av ytanvändningarna som vi försöker göra i föreliggande rapport och sedan bedöma samhällsnyttans olika delar.

Kulturellt- (eller kultur-) kapital kan ses som en struktur som individen ser och använder i utvecklingen av sitt dagliga liv och i samspel med egen kulturell omgivning även uppfattade kulturella relationer. Därmed skapar individen en insikt och en förståelse om större och detaljerade sammanhang bortom sitt begränsade tid- rums- beroende. Perspektiv, förståelse, vidsynthet, kunskaper och kompetens ökar individens förmåga att leva ett rikare och mer skapande liv. Dessa förmågor vävs samman med de sociala relationerna som individen skapar och utvecklar. En ort eller kommun har medborgare med dessa egenskaper mer eller mindre. De olika kulturkapitalformerna har olika effekter som företagsamhet, intresse för lärande, aktivt konst/kulturskapande, förtroende mellan medborgare etc,

Golfklubbarna har en kulturell identitet som består av flera element där sport är en del. Golfsamhället är en del av detta värde utöver att klubben bidrar till de lokala värdena i denna del av kommunen.

Kunskapskapital anses vara mycket viktigt. Allt från individens innehav av detta till regioner eller nationer. Sverige har högt sådant enligt även internationella bedömare (FoU-insatser per år genom BNP, antalet innovationer, patent, forskare, akademiker, citerade forskningsartiklar). De framgångsrika kommunerna i landet med hög ekonomisk aktivitet har sådana kapitalformer.

Nätverket runt golfen lokalt och klubbens arbete i olika verksamheter är ofta välorganiserat i olika funktioner och dessa är ofta baserade på aktuell kunskap förmedlad och anpassad. Det gäller ledarskap, marknadsföring, ekonomi, management, anläggningsteknik, odling och landskapsvård etc.

Nätverks-, region- eller t ex bygdekaptal är en tanke om en särskild kapitalform. Gruppen, staden eller regionen kan anses ha mycket socialt kapital som då kan ses som ett lokalt socialt klimat av mer konkret samarbete, nätverk mm. Brukar pekats ut som en kraft i Norra Italien (se Robert Putnam) och i Gnosjöregionen (GGVV- kommunerna).

Nätverken i golforternas stora arbetsplatser och i kommunens alla övriga företag och andra organisationer är förutsättningen för fortsatt ekonomisk utveckling. Nätverken genom

medlemmarna och deras familjer (alla åldrar) kopplar samman just golfklubbarna med dessa resurser.

Förtroendekapital diskuterades särskilt intensivt under 1990-talet. Utgångspunkter här är att de samhälleliga institutionerna (lagar, regler, normer, moral) bildar grunden för allt samarbete i samhället. Den västerländska kapitalismen anses bygga på mycket goda förtroenden i affärer, andra avtal, offentliga löften (pensioner etc). Högt förtroende har t ex uppmätts i norra Europas ekonomi vilket motverkar korruption mm.

Golfklubbarnas sociala nätverk och idéburna föreningar mm ger grunden för all samverkan. Den särskilda sammanhållningen mm i en klubb är viktig för hela kommunen.

Rättssamhälle, demokratiskt och förtroende- kapital är grunden för ett välfungerande samhälle och utgör förutsättningar för de andra informella (och även den formella effektiva ekonomin) kapitaltyperna. Här finns rättssäkerhet, jämlikhet, allmän rösträtt, frihet till liv och egendom, mötes-, förenings-, yttrandefrihet mm. *är god kommunmiljö med överblickbara nätverk och beslutsformer.*

Miljökapital och naturkapital innehåller många olika tillgångs- och skuldbegrepp och dessa olika poster kan ha olika sammansättning i olika geografiska territorier. Bra fysisk miljö i städer, regioner och i en nation är en nödvändig förutsättning för höga värden i de andra kapitaltyperna. Om inte ekologisk balans och uthållighet råder uppstår brister i flera av de andra strukturerna och kapitaltyperna. Orter och regioner med stora miljöproblem hindras i sin utveckling genom t ex lägre attraktivitet relativt företag och individer. Golfporten som utomhussport och naturbaserad anläggning är unik genom sin bas i den lokala utvalda naturen med sina biotoper, biodiversitet etc.

Citat hemsida:

Ekonomi, BKP, investeringar d.v.s. monetärt kapital i golforter

Med en BKP som är högre än kommuner i genomsnitt finns förutsättningar för investeringar och ekonomisk tillväxt. De jobb som då uppstår kommer att främja jobb i andra samhällssektorer. Tjänstesektorn där idrott och kultur är en viktig delbransch för att skapa en attraktiv kommun. Sportsektorn har flera betydelser här. Den ger tillväxt i BKP eftersom den växer snabbare än många andra branscher. Den ger attraktion hos medborgare i alla åldrar men särskilt hos unga som då stannar eller flyttar in i större utsträckning än om sporter inte var lika betydande etc.

Vi kan summera bilden av golfkommuner att dessa värden är goda. Attraktiviteten med jobbmöjligheter är beroende av konjunkturen i industri och energiteknik, en god natur och kust finns. Attraktiviteten behöver dock öka – som i alla kommuner- inom vardagsmiljön och fritiden. Sportsektorn är där mycket viktig och utgör (enl. Idrotts Ekonomiskt Centrum m.fl.) den bärande delen i svenska kommuners kultur- och fritidsupplevelser och deltagande i dessa sektorer. Därmed är ledande sport viktig, framgångar för lag och individer ger innehåll åt identitet och ortens varumärke och attraktivitet. Golfklubben utgör en sådan stark och ledande klubb i en attraktiv och ständigt växande sport fotboll med stort genomslag publikt, ekonomiskt, socialt etc.

Produktion och konsumtion, BNP och BruttoKommunProdukt (BKP) skattekraft etc.

Sammantaget tecknar vi nu en bild av the sport-industry som en dynamisk bransch såväl i Sverige som globalt och som består av olika samhällseliga fenomen men med en allt mer tydlig samhällsekonomisk tyngd som ett framträdande drag. Dess BNP-storlek är om vi beräknar den enligt de metoder som Europarådet använder 70 mdr kr. i Sverige (2 % av BNP) och för den globala BNP inom sport-industry enligt IEC`s beräkningar 5-6000 mdr kr. varav 1700 mdr i USA, 600 mdr i Japan, 450 mdr i Tyskland och totalt i dagens EU ca 1900 mdr.

I Sverige arbetar definierat på detta sätt drygt 100 000 årsarbetare i sportbranschen.

Det breda perspektivet på idrott och sport i Sverige är således att den inte bara är en frivillig folkrörelse med 20 000 föreningar och stödjande förbund eller en offentlig uppgift med statsbidrag via RF och med 290 kommuner som driver en mängd fritids- och idrottsanläggningar. Den är också en sektor med privat konsumtion, investeringar från andra aktörer än kommunerna, med export och import (även export av tjänster i form av internationella idrottsstjärnor där Sverige är mycket aktivt) och med flera tusen privata företag som helt eller till stor del säljer tjänster, anläggningar och produkter till idrott och övrig sport. Tillväxten varje år är enligt IEC`s bedömning större än BNP-tillväxten. Vid dagens BNP-tillväxt på i genomsnitt 2-3 % per år tolkar vi tillväxten i sportsektorn till 4-5 % d.v.s. den ökar sin andel av BNP år för år. Antalet företag, firmor, enskilda näringsidkare (med F-skattesedel) i Sverige som arbetar i sportbranschen kan bedömas till mer än sin andel 2 % av BNP. Vi anger här antalet till ca 18 000 eller fler med dominans av småföretag/försörjningsföretag som drivs av elitidrottare, tränare, funktionärer etc. Här finns också en del av sportbranschens problematik med ojämna, osäkra inkomster och oklara skatteregler- ett problem som inte diskuteras i denna PM men som kräver bättre lösningar än de vi ser idag.

Produktionen av fysiska sportprodukter i Sverige var fram till 1970-talet bred i flera branscher (metall, plast, trä), riktades mot de flesta sporter och var regionalt utspridd. Konsumentvaruindustrin kom emellertid att till stor del slås ut i Sverige under industrins omvandling och koncentration till bl.a. producentvaruindustrin och personbilar. Det berodde ofta på att sportföretagen var små med internationella mått (det fanns t ex flera svenska tillverkare av skridskor, skidor, bollar etc) och dålig svensk kompetens i konsumentvarumarknadsföring, särskilt internationell sådan. I andra avancerade industriländer skedde inte en lika stark utslagning utan vi kan fortfarande se ett stort antal innovativa sportproduktföretag i USA, England, Tyskland och Japan. Produkternas fysiska produktion sker oftast i Kina, Indien etc men ägande av varumärken, utveckling, design, marknadsföring mm finns i de ledande industriländerna och särskilt USA. Tjänsteföretag som arbetar som agenter, jurister, affärskonsulter, med sponsring, reklam och framför allt mediaföretag med många anställda i sportbevakning etc har vuxit fram men även här domineras världsmarknaden av stora internationella företag. Denna obalans d.v.s. att Sverige ännu inte har utvecklat särskilt många företag med globala varumärken, byggföretag som internationellt bygger arenor, utför internationella konsulttjänster, utövar sjukvård och rehab inom sport, sänder sport i TV internationellt etc bedömer vi kommer att förändras i takt med

ökat nyföretagande och genom att denna attraktiva bransch drar till sig innovatörer, entreprenörer och riskkapital. Vi tror också att en sådan kommande utveckling kommer att stimuleras.

Golfsektorn Sverige

Här sammanfattas viktigare data om den svenska golfsektorn. För mer fakta om golfen och jämförelser med golf internationellt och med andra sporter se rapporten om golfnytt 2013 (SGF och IEC 2013).

I Sverige finns 460 golfklubbar inom SGF och 50 utanför våren 2014 (med olika organisations- och ägarformer) och med i snitt 950 medlemmar. Totalt f.n. ca 490 000 medlemmar (olika definitioner)

(Från SGF hemsidor):

Statistiken omfattar aktiva medlemskap för juniorer och seniorer på såväl medlemsklubbarna (M1/M2) som de associerade organisationerna (A1 = anläggningar som drivs i bolagsform).

Så kallade passiva medlemmar (utan spelrätt på klubben) är inte medräknade.

Gruppen golfspelare med flera medlemskap räknas två eller tre gånger, dvs denna grupp samtliga individuella medlemskap ingår i statistiken.

År	Antal
2000	475445
2001	509683
2002	528936
2003	548095
2004	554293
2005	544817
2006	539637
2007	532944
2008	521980
2009	512461
2010	500412
2011	491401
2012	482476
2013	473797

Golfens nationalekonomi har inom IEC beräknats på följande sätt. Intervallen visar osäkerheten i data som baseras på nyckeltal som IEC skapar. Det sker genom att vi beräknar nyckeltalen i olika länder och olika sporter och därmed skapar kriterier för rimlighet i beräkningar.

Golfsektorn i Sverige (2014, IEC´s beräkningar)	
Offentlig konsumtion, subventionerad mark .	0,1mdr
Privat konsumtion av medlemskap, utrustning, resor, boende etc	2,4-3 mdr
Summa total konsumtion leder till följande produktion, imp - exp	3,5- 4,5 mdr
Produktion av golfverksamhet från offentlig sektor brutto.	0,1 mdr
Produktion av tävlings-verksamhet från föreningar, klubbar, företag inkl handel, produktion, mat etc. brutto.	3,5-4,5 mdr
Produktion i företag, klubbar minus export av varor, tjänster = tillförsel Sverige (import i form av golfresor ca 400-500 mkr tillkommer)	3,5-4,5 mdr
Export av varor och tjänster inkl inkommande golfturism	0,2- 0,3mdr
Offentliga investeringar i anläggningar, utrustning etc	0,0-0,1mdr
Privata investeringar i anläggningar 12 mån	0,3-0,7 mdr
Summa investeringar i anläggningar per år senaste 10 åren	3-5 mdr

Med en partiell BNP i golf dvs en BruttoNationalProdukt Golf , golf-BNP, på säg 3,5- 4,5 mdr skr är varje klubbmedlems efterfrågan i golf (all konsumtion inkl. ev. andel i golfklubben räknad som avskrivningar och ränta på insats i klubben och dess investeringar i anläggningen) ca 5000 kr per år . Vi föreställer (data efterlyses) oss att en genomsnittsledmedlem (inkl familjemedlemmars rabatter etc) med 10 ronder (resor tor) per år betalar för medlemskapet inkl inträdesavgiften fördelad på år av medlemskap i snitt 2000 kr per år, för utrustning och specifika golfkläder 2000 kr per år, särskilda golfresor 1000 kr d.v.s. totalt **5000-6000 kr per år**. Andra konsumtionsmönster finns där kläder och måltider t ex är större för vissa kategorier respektive golfspelare som gör många golfresor inom och utom landet per år.

Variationsbredden är således stor inom denna golfpopulation. Högkonsumenter kan komma upp i flera tiotusen kr per år med medlemskap i dyr klubb, dyr utrustning, ett par golfresor per år mm. Lågkonsumenter kan vara medlemmar med låga avgifter och spela med billiga begagnad utrustning och i billiga motionskläder utöver nödvändiga (billiga) golfskor.

Osäkerheten är betydande i beräkningar av golfkonsumtion inom Sverige. Företagen som säljer dessa produkter har dock detaljerade analyser av marknadsutvecklingen var för sig (klubbor, bollar, baggar, skor, kläder etc). Vi bedömer årlig konsumtion av utrustning, kläder mm till varierande mellan 1,0 - 1,5 mdr skr.

Beräkningen av individens konsumtion inom Sverige görs genom att addera egna köp av varor och lägga till totala driftkostnader för alla svenska anläggningar (avskrivningar, ränta, underhåll, energi etc.) kunna beräkna golfsektorns totala ekonomi som partiell BNP.

Genom beräkningen av golfens BNP kan vi bedöma sysselsättningen skapad av golf med standardvärden för vad en årsarbetare i genomsnitt kostar inkl all overheadkostnad. Vi kan diskutera den jobsiffran ställd mot klubbarnas, butikernas, tränarnas personalvolym. Därmed också skapa en rimlig skattning av detta nyckeltal.

Detaljerade beräkningar av nyttovärden inom golf i Sverige

För var och en av dessa funktioner kan beräkningar göras i en enskild golfklubb (anläggning). Det sker genom att funktions effekter beräknas i termer av samhällsekonomiska värden. Effekterna beräknas som skuggkostnader, alternativkostnader mm på det sätt som diskuterats i metodkapitlet (2) men även i kapitel 3 om sporters nyttovärden och här i kapitel 4 just golfsportens nyttovärden. Vi får följande konkreta funktioner (storheter) och mått (enheter) för dessa storheter:

Produktion och konsumtion, BNP och BruttoKommunProdukt (BKP) skattekraft etc,

Skapar sysselsättning på olika nivåer från deltidsjobb till livslång karriär

Alla åldrars deltagande och de effekter som uppstår hos individerna,

Olika former av social inkludering, integration och aktivering,

Social och moralisk fostran av barn o ungdom, känsla av sammanhang,

De samlade folkhälsoekonomiska effekterna,

Platsens, ortens, stadens, regionens livsmiljö, attraktivitet (upplevd sportstad - region etc), varumärke,

Sportens effekter på stadsbyggnad, landskap, miljö och olika naturvärden,

Besöksnäringens tillväxt lokalt, regionalt, nationellt,

Exportens främjande via profilering, nätverket.

5. Analys av en golfklubb, dess olika nyttovärden - fallet Karlstad GK

Värmland har 18 golfklubbar och en variation mellan dessa finns i alla 10 funktioner som vi diskuterar i denna rapport. Från analysen 2013 finns ett antal samhällsvärden som golfen skapar som i denna rapport 2014 har utvecklats (preciserats, verifierats) och som kan utvecklas i varje svensk golfklubb för att där skapa maximal framgång i lokalsamhället. Alla klubbar är unika i sina egenskaper med olika styrka och svagheter, erbjudanden, målgrupper etc. Summan av alla klubbar utgör den svenska golfen som uppvisar följande generella värden som diskuterats ovan.

För att visa hur en enskilda klubb kan göra sin egen samhällsnyttoanalys har SGF och Karlstad Golfklubb samarbetat i en analys av denna klubb. Data och analysen redovisas i detta kapitel.

Karlstad Golfklubb

Karlstad Golfklubb bildades redan 1957 och är därmed den äldsta klubben i regionen. 54-7002198

Karlstad Golfklubb bildades redan 1957 och är därmed den äldsta klubben i regionen. Anläggningen består av 27 hål, range, fina träningsområden i övrigt samt en par-tre-hålsbana som är nyöppnad under säsongen 2010. Därutöver också en välsorterad golfshop och uppskattad restaurang med konferens. En komplett anläggning således. > Klubben har arrangerat flera internationella mästerskap och även fostrat duktiga golfspelare. Anders Forsbrand är en av flera duktiga golfspelare som lagt grunden här. Ännu en vinnare på Europatouren, Christian Nilsson, är en mycket fin representant för klubben. Vi har också en bred och framgångsrik juniorverksamhet. Vi har idag ca 2200 medlemmar och varje år besöks klubben av många gästspelare från när och fjärran. Välkommen att göra ett besök!

Marknadsvärde

Med marknadsvärde avses det mest sannolika priset för en fastighet vid en normal försäljning på en fri och öppen marknad vid en viss tidpunkt. På basis av det underlag som funnits till hands samt de förutsättningar och kalkyler som redovisas i värderingen bedöms fastighetens marknadsvärde till:

Trettiosjумiljoner kronor/37 000 000 Sek

Bedömt värdeintervall: 32 000 000 – 42 000 000 Sek

Nyckeltal:

Värde/ha	226 994 kr
Värde/hål	1 027 778 kr

Beräkning av markvärdet vid nuvarande användning 2009

INTÄKTER

Parameter	Antal	å kr (snitt)	Summa
Medlemsavgifter	2 000	3 500	7 000 000
Greenfeeavgifter	8 000	200	1 600 000
Tävlingsavgifter	1 000	100	100 000
Reklamintäkter	100	3 000	300 000
Summa			9 000 000

Enligt klubbens årsredovisning för 2009 var antalet aktiva medlemmar vid årets slut 1 908 st. Medlemsavgifterna uppgick till 7 084 540 kr. Idrottsintäkterna (tävlingsavgifter och greenfee) uppgick till 1 623 964 kr. Därtill kom sponsorintäkter med 1 384 893 kr och bidrag från stat och kommun med 444 791 kr. Intäkterna uppgick 2009 till totalt 10 538 188 kr. För bedömning av markvärdet har endast de intäkter medtagits, som direkt kan hänföras till bananläggningen.

KOSTNADER

Drift- och underhåll	1 700 000
Personalkostnader	<u>5 000 000</u>
Summa	6 700 000

De totala kostnaderna för 2009 uppgick till 10 791 269 kr. Därav var driftkostnaderna för banan 1 632 057 kr och personalkostnaderna 5 060 436 kr. För bedömning av markvärdet har endast de kostnader som är direkt kopplade till bananläggningen medtagits.

SAMMANSTÄLLNING

Intäkter	9 000 000
Kostnader	<u>6 700 000</u>
Driftnetto	2 300 000
Nettokapitalisering %	10,00%
Avkastningsvärde	23 000 000 kr

> DATA ÄR HÄR UNDER INSAMLING

Styrelsen för Karlstad GK får härmed avge årsredovisning för räkenskapsåret 2013.

Förvaltningsberättelse

Verksamhet

Karlstad Golfklubb äger och driver golfanläggningen som omfattar 27 hål, samt Solslingan, en 9 håls 3 bana.

På klubben finns dessutom övningsområden samt drivingrange. Restauranten arrenderas ut till fristående entreprenör. Dömle Golf AB driver shopverksamheten på Karlstad Golfklubb. Shopen är också en av Flagship Stores inom Golfstore i Sverige med mycket gott resultat. Golfklubben samverkar med flera hotell i närområdet, som därmed kan erbjuda golfpaket till sina gäster.

Karlstad Golfklubb har en omfattande junior och idrottsverksamhet för både flickor och pojkar. Ett stort grattis till vårt herrlag som i år knep guld i lag-SM. Karlstad GK är en av de klubbar som har flest juniorer som bidrar med rankingpoäng och vi har dessutom många juniorer som tävlar på Riks- och Elitnivå. Vi har under 2013 haft 2 spelare på dom "stora" proffstouren. Jonas Blixt och Louise Larsson. Caroline Larsson blev överlägsen (18 slag före tvåan) vinnare i inofficiella VM för handikappade golfare.

Anläggningen har under året haft drygt 9 300 greenfeegäster. Dessutom har klubben ca 100 samarbetspartners som på olika sätt stödjer verksamheten.

Vid årets slut hade klubben 2 180 medlemmar varav 280 är juniorer/knattar.

Karlstad Golfklubb har utsetts till Årets Golfklubb 2014 av golfjournalisterna.

Ekonomi

Årets resultat är lägre än budgeterat vilket beror på engångskostnader som är banutvecklingskostnad samt övertidsskuld tagits med för första gången. Totala intäkter ökade med närmare 900 000 kronor. Under året har drygt 1,3 miljoner amorterats på medlemslånen. Återbetalningen under 2014 kommer att vara drygt 1 miljon. Totalt sedan januari 2010 till och med december 2013 har drygt 7 miljoner återbetalats..

Både resultatläge och likviditet är under kontroll och det ekonomiska läget inför framtiden är fortsatt

Intäkter

Medlemsavgifter	8 219 217
Idrottsintäkter	3 135 954
Försäljning, sponsring, reklam, annonser	2 538 274
Bidrag	
Kommun	135 665
Stat	745 140
Summa intäkter	14 774 250

5.1 Kalkyl av samhällsnyttan för Karlstad GK, 2013

Vi använder data vi erhållit från klubbens redovisning av verksamheten 2013.

Cirkel 1. Närmast klubben vad gäller direkta ekonomiska och synliga monetära effekter

Studien 2013 och nu även 2014 visar på en inledande kalkyl som säger att golfsektorn i Sverige med ca 4 mdr skr i partiell dvs. golf-BNP innehåller en hushållskonsumtion inom golf, varor, tjänster etc på 3-4 mdr inom en bruttoomsättning som är ca 5- 6 mdr skr. Dividerar vi hushållskonsumtionens 3-4 mdr skr med 490 000 spelare får vi en årlig golfkonsumtion på 6100 – 8 000 kr.

a. Närmast golfklubben. Spelare d.v.s. konsumenter köper tjänster och varor som finns vid anläggningen. Följande nyckeltal beskriver denna lokala ekonomi.

Greenfee 9 300 spelare betalade greenfee 2013

Årsavgifter från 2180 medlemmar varav unga .

Hyra av vagn, golfbil

Köp av träning

Total intäkt är 2013 14,7 mkr

Golfshop, köp av utrustning, kläder, reparation, service varhelst de köper detta (3-5 mkr)

Restaurangen med mat och dryck (2-3 mkr)

Boendetjänster, antag att 500-1000 övernattningar skedde 2013 (0,3-0,5 mkr)

Detta ger bruttokonsumtion på 20-23 mkr och en **lokal** partiell BKP (ungefär bruttomarginal) som uppgår till ca 18-19 mkr.

Ur detta betalas anställda (25 st årsarbeten motsvarande 0,6 mkr i BKP för vardera) i se olika verksamheterna lokalt vilket ger dessa personer utrymme för konsumtion och skattebetalning etc.

b. Närmast klubben i kommunen. Klubben som organisation betalar ut, köper som ger inkomster, skatter på andra platser.

Maskiner,

Bygg o anläggning,

Fordon, bränsle,

Personal anställs, utbildas, får lön,

IKT-utrustningar,

Gräs, gödning etc,

Adm tjänster.

c. Närmast klubben i regionen från personal som i andra cirklar köper varor och tjänster

Personalen (varierande antal tjänster och tider men ca 70 % av klubbens kostnader men kan beräknas till 9-10 mkr d.v.s. 18-20 årsarbeten vid 600 000 kr per årsarbete) har egen konsumtion via deras hushålls konsumtion inkl boende etc. Detta ger effekter hos handel och i skatteintäkter för offentlig sektor.

Cirkel 2. Konsumtion som uppstår på andra platser

a. Besökare/inkommande golfturister som helt eller till stor del varit på KGK och sedan köper varor och tjänster i orten, kommunen innan de lämnar orten

Dels samma tjänster och varor som vi räknar i 1 a ovan men därutöver besökens (turistdefinition) övriga varor och tjänster på orten/regionen med, vi antar här, 2500 kr per turistdygn (enl. SGF, Golfturismen i Skåne, 2014). För 500 -1000 per dygn erhålles en total intäkt per år på mellan 1 och 2 mkr.

Golfpersonalens hushålls övriga påverkan på ortens utveckling. Deras vänner, släkt mm d.v.s. deras nätverk som kommer och besöker kommunen och köper varor och tjänster. Antag här 0 tkr.

b. Boende i orten närmast klubben men som spelar golf på andra ställen som klubb B, C etc. respektive medlemmar som i orten köper utgående golfresor och utrustning för dessa resor

Här räknas detta inte in i den enskilda klubben A men om vi räknar golf-BKP för orten/kommunens all golf på 0,5 och 1,0 mkr.

Cirkel 3. Effekter som uppstår efter golfspelares och golfpersonalens konsumtion

Alla företag, kommun, region och stat som erhåller inkomster från personer, företag etc som finns i cirkel 1 och 2 och som med detta betalar löner, varor o tjänster

Anställda i ortens handel, restauranger, boenden, skolor etc som får partiell lön (ur 2 a ovan) och som i sin tur köper varor, tjänster etc i orten/kommunen och i andra kommuner och regioner.

All konsumtion + investeringar i cirkelarna 1, 2 o 3 ger moms (netto av utgående moms-ingående) till staten samt andra skatter och dessutom sociala avgifter 33 % ovanpå alla löner som uppstått i cirkelarna 1, 2 och 3. Dessutom vinstskatter (nominellt 25 % men olika korrigeringar) i alla företag i proportion till deras vinst. Dessa skatter och avgifter utgör ca 20 % av den BKP som skapats lokalt.

Alla löner i cirkelarna 1,2 och 3 ger dessutom inkomstskatter till kommunen, ca 20 % och region/landsstingsskatt ca 10 % allt räknat på både lönesumman och på BKP.

KGK har 2013 ca 2180 medlemmar och en bred verksamhet (elit och bredd, herr o dam) och en lång golftradition (start 1957) vilket även gäller Karlstadregionen och Värmland som helhet.

Målet är att växa till 000 medlemmar och att uppfattas som den ledande golfklubben i regionen. GSK rangordnas f.n. som en av landets bästa (Årets Golfklubb 2013).

Intäkterna 2013 var ca 15 mkr.

Klubben eftersträvar framgång i många avseenden och då även egna ökade intäkter och minskade kostnader d.v.s. maximalt överskott d.v.s. effektiv ekonomi (monetärt). Dessa resurser möjliggör skapande av strukturkapital i verksamheten som är en drivkraft i utveckling av verksamheten i olika riktningar.

Till klubbens kapital i olika former kan genom avtal och informella kopplingar skapas resurser som kan koordineras med klubbens verksamhet. Det gäller både *det monetära kapitalet* och *det informella sociala eller övriga kapitalet*. Det finns flera samband mellan dessa två dimensioner. Båda kapitalbegreppen innehåller följande delar som både kan ses som fasta strukturer (som kan existera över lång tid, byggas på eller misskötas så att det minskar eller försvinner).

Klubben har under sin historiska utveckling skapat *tillgångar och värden i olika avseenden*. Vi ser detta som klubbens kapital i vid mening. KGK skapar sin andel och roll i regionen och gör större räckvidd för klubben, dess varumärke, dess medlemmar och andra nätverk skapas en KGK-andel av allt socialt och ekonomiskt liv i regionen som då blir basen för framgång både för KGK och därmed för Karlstadsregionens alla delar.

Kulturellt (eller kultur-) och marknads- kapital

Kunskapskapital

Nätverks-, region eller t ex bygdekapital

Förtroendekapital

Rättssamhälle, demokratiskt och förtroende- kapital

Miljökapital och naturkapital

Dessa olika värden finns inom och runt KGK och ur dessa värden kan då även en kommersiell framgång skapas. Genom stark social och kulturell förankring i regionen kan de monetära intäkterna öka. Det sker genom ökat medlemstal, gästspel, konsumtion vid arenan, sponsor- och reklamsatsning etc. Alla processer och parter förstärker varandra i en successiv process.

5.2 Positiva monetära och sociala värden till KGK året runt för utveckling av klubben - i många dimensioner i samhället

Nyckeltal på sikt för arenan. Intäkter inom anläggningen

Försäljning av mat och dryck i olika kombinationer, prisklasser,

Försäljning av merchandise som kläder, program, böcker, bilder i butik/avdelning

Interaktiva mobiltjänster, dataskärmar som levererar golfvideo, bilderbilder,

Reklamplatser på plats, riktad

Reklamintäkter i media som ger klubben hela eller del av detta.

Intäkter från olika tjänster och produkter, på andra tider och andra geografiska platser inkl. digitala respektive pappers- media. På sikt kan denna väv av tjänster från klubben året runt riktat mot

Standardiserade sponsorpaket till olika priser med klubbvärd-, socialmentor-, ungdomsmentor-, - miljömentor, - Ett exempel: en privatperson betalar 5 tkr per år för att i tröja/jacka på ledig tid arbeta med ett certifierat och riktat program. Kanske på sikt 500 personer (säg 100 större roller ”master”, 400 personer assistenter) som ger 2-3 mkr **plus** tjänste- och värdeskapande som är mycket större.

Försäljning av merchandise och tjänster i särskilda butiker och (med ett mindre museum och Hall of Fame) som är lättillgängligt i staden/på arenan.

Aktivitetscentra som drivs av klubben med info, idrott, mat, dryck, kändisar etc varje vecka året runt för respektive relationsgrupper.

Fysisk träning i alla åldrar på eget centrum

*Klubben har kostnader för att driva verksamheter enligt ovan och i fall av samverkan med entreprenörer/partners får klubben ofta enbart nettot/överskottet eller del av detta. Antag att **omsättningen** om några år i ovanstående verksamheter är säg 25 mkr. Det ger med en bruttomarginal före löner kanske 30- 40 % = mkr som ger 4-6 årsarbeten (många deltider) plus spelare och därefter 3-4 mkr netto.(i framtiden är denna ”sociala utvidgning”(value tretching/enlargement) kanske 40-50 mkr i omsättning med professionell management en verksamhet med 10 årsarbetare plus spelare som skapar stora sociala effekter i staden.*

Monetära värden i relation till Karlstad kommun

Klubbens erhållna bidrag för ungdomsaktivitet mm är 2013 136 tkr .

Klubbens verksamheter skapar kommunal skatteinkomst som är ca 20 % (+/-4 % - enheter) av genom klubben skapat BKP-värde (något lägre än omsättning) på 14,8 mkr i alla kringliggande led vilket ger ca **3 mkr i kommunskatteinkomst i Karlstad** genom att inkomster hos personal och hos leverantörer leder till kommunal beskattning.

Således bidrar kommunalt stöd på 136 tkr en kommunskatteinkomst på 3 mkr (22 ggr större).

Monetära värden i relation regionen, landsting

Klubbens erhållna bidrag från regionen(landstinget) är tkr per år.

Klubbens verksamhet skapar landstingskatte - inkomst på ca 10 % (inte exakt den gällande taxeringen utan egentligen 10 +/- 2 % - enheter) på 14,8 mkr = 1,5 mkr år 2013.

Klubbens erhållna bidrag och subventioner

0-15 tkr

Klubbens erhållna subventionerade sjukvård

Skador hos klubbens medlemmar, kanske 0-0,1 mkr per år

Klubben betalar sjukvård till landstinget

0 tkr

Klubben verksamhet ger ca 10 % i landstingskatt av skapad BKP i led efter led

Vid 15 mkr intäkter (motsvarar i princip skapad BKP) = 1,5 mkr i landstingskatt.

Monetära värden i relation till staten

Klubben erhåller ibland via RF/SDF statsbidrag i olika program och projekt.

Dessa bidrag kan väntas bli en allt mindre andel av intäkterna. De kan komma att utvecklas till särskilda medel riktade till vissa ungdomsverksamheter etc. som på sikt blir projektmedel.

Klubben verksamhet ger ca 20 % i olika statlig skatter, moms och soc avgifter av skapad BKP (BruttoKommunProdukt) i led efter led.

Vid 15 mkr intäkter (motsvarar i princip skapat BKP-tillskott) = ca 3 mkr till staten.

Monetära värden i relation till företag i marknader

Möjligheterna för ett varumärke fyllt av kvalitet, glädje och andra starka värden är stora. Andra företag och varumärken kan nå långt ut i relationer och kundkretsar genom klubben. Transaktionskostnaderna är mycket låga för sponsorer som får effektiv marknadstäckning och avkastning genom sponsorrelationer på många olika och nya sätt.

Den *direkta inverkan* som KGK har på marknadernas ekonomi lokalt är att det leder till konsumtion och investeringar i första cirkeln med en bruttoeffekt på 15 mkr per år. Detta leder sedan till effekter i nästa led etc (skatter, köp i andra orter etc).

Monetära värden i relation till övriga idéburna organisationer, tredje sektorn

Genom en stark social profil hos och utbyggda nätverk i kommunen och omgivande region mot olika målgrupper kan symmetrier skapas med andra starka socialt inriktade frivilligorganisationer som har samma eller liknade strategier. Detta ger ännu starkare socialt kapital och social ekonomi.

Monetära värden i relationer till anställda, frivilliga och civila samhället

De anställda med sina löner.

Nya relationer med medlemmar publik och andra grupper kan användas för resursskapande. Mål som att t ex 1000-2000 personer i olika åldrar varje år skall samverka med klubben i olika roller. Ansvariga och deltagande i olika projekt och i olika betydelse kan utvecklas ur dessa lojala nätverk.

5.3 Icke-monetära värden i alla relationer

Till och från klubben

Den stora resursen i en stor klubb är den sociala kraften (och ännu tydligare exempel finns internationellt) som är ”större” än den ekonomiska kraften och som därför kan utvecklas för att skapa mer monetära resurser. Det kan förklaras med att relationer finns mellan olika upplevelser av vad klubben står av (värden, ideologi, historiska symboler, identitetsskapanden) och de intressenter som har positiva attityder till och starka intressen och känslor för klubben. Attitydundersökningar (marknads- och relationsstudier) kan visa var dessa goda relationer finns och ge underlag för utveckling av samarbete, samverkan och sponsrings-kedjor i nya kombinationer.

Klubbens strategi kan med denna strategi inom social (kulturell..) ekonomi och det därtill kopplade sociala (kulturella..) kapitalet skapa helt nya allianser och utvecklingsmöjligheter. Detta ger i sig ny utväxling även inom monetär ekonomi och detta på ett uthålligt sätt.

Dessa sociala strategier hjälper föreningen att nå lokal förankring och en bas för verksamheten. Men för att skapa större bredd och motion och elitverksamhet på nationell nivå och utveckling av spelare som når Europainivå som proffs krävs större monetära resurser med stödjande resurser. Här erbjuder marknadsekonomin möjligheter med sponsorer och annan marknadskommunikation samt bättre publik attraktion i anläggningen och olika media därmed de strategier som klubben bör följa.

Till och från kommunen

En grundläggande och speciellt stark relation i den svenska idrottsmodellen är sambandet med kommunens fritidsförvaltningar och i princip alla andra förvaltningar (barn och skola, fastigheter/bygg och nu allt mer turism och näringsverksamhet men också folkhälsa och socialförvaltning). Det finns ett antal mycket framgångsrika på sådana OPS – modeller (även IOP-modeller numera) i olika sporter och särskilt med de ledande klubbarna i dessa orter och nya anläggningar och event. Den växande sportsektorn i samhället påverkar kommunerna. Särskilt i skapande av kommunal attraktion, massmedial uppmärksamhet med upplevelser nästan varje dag och i konkurrens med andra städer. Sedan några år rangordnas svenska kommuner i grader av **sportkommun** (ett 20-tal kriterier förekommer). Detta motiverar ännu mer samverkan mellan den stora elitklubben och den egna kommunen.

Från kommunens hemsida:

Kultur- och fritidsförvaltningen ska bidra till livsglädje och en utvecklad demokrati genom att stimulera till ett aktivt medborgarskap, skapa positiva mötesplatser, främja en god folkhälsa och bidra till det livslånga lärandet.

Alla ska ges möjlighet att fördjupa sina erfarenheter och vidga sina perspektiv genom att delta i och ta del av olika former av kultur- och fritidsverksamhet.

Till och från regionen och landstinget runt Karlstad och i Värmland

Stimulerar fysisk och psykisk aktivitet varje år som minskar behovet av vård och omsorg med att små eller stora åtgärder inte behövs. Den minskade vården och ohälsan kan beräknas genom olika antaganden. Först en diskussion om folkhälsa. Värmland har sämre folkhälsa och högre sjukfrånvaro än nationen i genomsnitt. De faktorer som underbygger bättre folkhälsa som mer postgymnasial utbildning, bättre kost- och motionsvanor, högre inkomst, mindre andel sociala och arbetsmarknadsproblem etc inverkar hos klubbens 2180 medlemmar till bättre hälsovården. **Sjukvårds**konsumtionen som i genomsnitt är 27 tkr per invånare år 2013 (alla åldrar) (Nordeg, 2014) bedömer vi vara lägre i golfpopulation (bättre bakomliggande faktorer). I studien av IEC 2013 bedömde vi total kostnadsnivå i snitt 5 tkr lägre per medlem d.v.s. 20 % vilket sannolikt är lägre än motsvarande åldrar, utbildningar, yrken som inte spelar golf- allt annat lika. Denna golfens sjukdomssänkande effekt finns inte beräknad i någon studie i Sverige (nyckeltal från USA-golf och övrigt USA-samhälle kan troligen inte överföras till vårt samhälle).

KGK skapar varje år socialisation mm för idrottsaktiva och för äldre som ledare och funktionärer i alla åldrar. Med alla deltagande personer totalt personer kan vi anta att några får ett socialt bra liv. Med ett antagande om att säg 100 personer får 10 % bättre hälsa och därmed 10 % mindre sjukvård skapas förbättringar i samhällsekonomin med 5 tkr ggr 100 pers = 500 tkr per år.

Vid 2180 medlemmar får vi **med dessa antaganden, 5 tkr lägre sjukvårdskostnad per medlem då 11 mkr år 2013 i lägre sjukvårdskostnader.** Högre och lägre nyckeltal kan användas och försvaras från olika utgångspunkter.

Till och från staten

Golfen minskar utanförskap etc. för några procent av barn, ungdom och vuxna. Kostnadsminskningar för dessa individer under ett långt liv kan antas variera stort beroende på de problem som skulle inträffat. Förvärvsfrekvensen kan antas vara hög i de socioekonomisk- och utbildningskategorier som finns i golfen redan som genomsnittsvärde för alla golfspelare (från unga år och livet ut). De ytterligare individer som genom just golfklubbarnas verksamhet inordnas i livskarriärer med utbildning och jobb bidrar med BNP-tillskott som vi visat i beräkningar av effekterna av jobb inom golfsektorn i samhället.

För hela Sverige skapar golfen monetära intäkter till staten i moms, inkomstskatt, sociala avgifter mm som uppgår till ca 50 % d.v.s. 2 mdr skr av golfens partiella BNP på 4 mdr (3,5-4,5 mdr beroende på hur vi avgränsar sektorn). Statens andel av dessa intäkter moms, statlig inkomstskatt, sociala avgifter m.m. kan beräknas till ca 20 % av golfens BNP d.v.s. ca 400 mkr. Men golfen skapar också en socioekonomisk inkludering, nätverkskontakter mm som ger sammanhang åt många golfaktiva. I hela befolkningen förbrukar vi 270 mdr i sjukvård hos landstingen, 150 mdr i omsorg o bistånd hos kommunerna och 70 mdr i sjukskrivning hos FK och 20 mdr till arbetsmarknadsåtgärder. Dessa resurser 510 mdr går som statistiskt sätt är 55 tkr per individ i alla åldrar går till största delen till 10 % d.v.s. 900 000 individer av

befolkningen på 9,7 milj. och där främst till åldrarna 18-64 år. Exkluderar vi sjukvården (som har andra kostnadssamband som t ex barnafödelse, livets slutskede etc) har vi 240 mdr skr d.v.s. 23 tkr per capita. Stora grupper förbrukar där flera hundra tkr per år. Den **genomsnittliga arbetslöse** med olika åtgärder från FK, kommunen och AF kostar per år ca 170 000 kr (Nordeg, SCB, IFAU m.fl.) Detta utanförskap är den totala folkhälsans näst största kostnad och större än den genomsnittliga sjukvården för de arbetslösa och övriga utanför arbetsmarknaden. Därtill kommer att de som inte arbetar heltid således inte bidrar till BNP med genomsnittsvärdet för heltidarbete på 700 000 kr. Årsförlusten av icke-arbete är därmed den största samhällskostnaden- flera gånger större än FK, bistånd mm och dessutom flera gånger större än normala och genomsnittliga sjukvårdskostnader – se ovan om landstinget (vårdcentralbesök, medicinering etc.). För varje sådan individ- en genomsnittindivid- som genom aktiv rehab med golfspel och social samvaro kommer i heltidsarbete skapas en samhällsvinst som kan beräknas till summan av minskade kostnader 170 tkr +700tkr = 870 tkr per år. För en person som kommer i halvtidarbete är samhällsvinsten ca 400 tkr.

Golfen i alla klubbar liksom KGK är de verksamheter som konkret genomför detta socialt inkluderande arbete blir samhällsnytta betydande. Sådana studier finns inte redovisade men enstaka golfklubbar har sociala- och folkhälsoprogram (CSR-strategier etc) där flera individer deltar (t.ex. Värpinge GK) och därtill finns medlemmar som själva aktiverar sig och kommer i arbete. Om 1 % av alla 490 000 medlemmar i svensk golf rehabiliteras socioekonomiskt under ett år skapas på 12 månader 4 900 ggr 870 000 kr = 4,3 mdr skr i ekonomiskt mätbar samhällsvinst. Därtill kommer ”mjuka” värden av olika slag.

Vid 2180 medlemmar i KGK kan klubben i sin normala verksamhet sägas stödja rehab och inkludering för alla med olika sociala funktionsproblem mm. Vid hel framgång hos 11 st dvs 0,5 % av medlemmarna skapas en **samhällsvinst på 10 mkr per år**. Det kan också ses som att alla medlemmar minskar sin totala socialkostnad med 5 tkr per person och år och att denna förbättring förklaras av deltagande i klubben, spel och andra sociala möten.

Till och från landskapet, naturen det fysiska rummet

En omfattande vetenskaplig diskurs har utvecklats senare årtionden (se referenser i rapporten, SGF, SLU m.fl.) inom de effekter som grönt landskap har. Specifika studier av effekter av skog (biologiskt rik skog etc), parker, människors rörelse i gröna miljöer, i naturen etc. Även miljödimension *ljud* med frånvaro av buller etc har analyserats (Skärbeck et al).

Värderingen av anläggningen (fastighetsvärden etc) som genomförts (se ovan) är mycket intressant och pekar på flera typer av värden som finns i och i landskapet runt golfanläggningen. Det gäller både egenskaper inom den fysiska anläggningen, spelarnas/besökarnas *upplevelser* där och de värden medborgare och besökare i *landskapet omkring* (privata fastigheter, upplevelser av kommunala fritidsmiljöer, vägar etc) som anläggningen skapar respektive kommunicerar.

På ett konkret plan kan den systematiska natur- och bebyggelseplaneringen inom en anläggning höja de ekonomiska värdena varje år (bör beräknas av klubben) och användas i intäktskapandet varje år i en medveten utvecklings- och affärsprocess. Se de värden 32-42 mkr som klubbens värdering (genom experter) nådde fram till år 2010.

Karlstad är residensstad i Värmlands län och länets största kommun med ca 85 000 invånare. Karlstad är en tillväxtkommun och sedan 1995 har folkmängden ökat med nästan 4 000 personer. Politikernas vision är att staden skall växa till ca 100 000 invånare. Befolkningsökningen har inneburit ett stort behov av nya bostäder. Under senare år har ca 300 nya bostäder producerats varje år.

Av tradition är Karlstad en handelsstad, men idag finns även andra tydliga kompetensområden, som skogsnäring, verkstadsindustri, byggnadsindustri, IT, privata och offentliga tjänster mm. Arbetspendlingen till Karlstad från främst grannkommunerna är betydande. Vid Karlstads Universitet studerar omkring 11 000 studenter. Staden har ett utmärkt läge ur kommunikationssynpunkt. Europaväg 18 mellan Stockholm och Oslo passerar genom kommunen och staden, liksom stambanan mellan huvudstäderna. På femton minuters avstånd från centrum ligger flygplatsen med reguljär inrikes- och utrikestrafik. Med sitt läge vid Vänerens norra strand är Karlstad även en hamnstad. Vänersjöfartens betydelse för varutransporter har dock minskat i betydelse. Karlstad har ett rikt kultur- och idrottsutbud, som lockar många besökare både inom och utanför regionen.

Värderingsobjektet är Karlstad Golfklubbs anläggning ca 8 km norr om Karlstads centrum. Anläggningen omfattar golfbanor med sammanlagt 36 hål, restaurangbyggnad med klubblokaler, kanslibyggnad med administrationslokaler, golfshop m.m. samt övriga byggnader, parkeringsytor och andra anläggningar på fastigheten. Fastighetens totala areal är 163,3319 ha. Byggnadernas sammanlagda bruksarea är ca 2 000 kvm.

Med marknadsvärde avses det mest sannolika priset för en fastighet vid en normal försäljning på en fri och öppen marknad vid en viss tidpunkt. På basis av det underlag som funnits till hands samt de förutsättningar och kalkyler som redovisas i värderingen bedöms fastighetens marknadsvärde till:

Trettiosjumljoner kronor/37 000 000 Sek

Bedömt värdeintervall: 32 000 000 – 42 000 000 Sek

Nyckeltal:

Värde/ha	226 994 kr
Värde/hål	1 027 778 kr

Fastigheten har ett attraktivt lantligt läge endast 8 km från centrum. Bostäder i främst rad- och kedjehus finns vid Stockfallet ca 1,5 km söderut. Nyare villabebyggelse i mindre grupper har på senare tillkommit ca 1,5 km norr om fastigheten vid Gräsås/Skål. I kommunens fördjupade översiktsplan för Stockfallet/Edsgatan bedöms området i höjd med fastigheten men öster om riksväg 63 mellan riksvägen och sjön Alstern som lämpligt för nya bostäder i framtiden.

Värderingsobjektets läge bedöms som attraktivt för bostäder. Hypotetiskt skulle således den framtida alternativanvändningen av marken kunna vara för bostadsändamål. Undantag för den nordvästra delen med hänsyn till närheten till kommunens stora deponi vid Djupdalen. Eftersom det inte föreligger några planer för en exploatering för bostadsändamål är nedanstående räkneexempel endast hypotetiskt.

Området är drygt 163 ha stort. Ca 23 ha beräknas undantas från exploatering p.g.a. närheten till deponin. Återstår 140 ha. Ca 50 % av arealen tas i anspråk för gator, vägar och parkmark. För bebyggelsen återstår 50 % eller ca 70 ha. Vid en tomtstorlek på 900 kvm skulle det få plats ca 778 villatomter. Tomtpriset kan lågt räknat sättas till 300 000 kr i dagens penningvärde (exkl. anslutningsavgifter m.m.). Tomter i jämförbara lägen säljs ofta för högre belopp. Det sammanlagda försäljningsvärdet skulle då bli 233 mkr. Exploatörens kostnader för

planläggning, fastighetsbildning, infrastruktur och försäljningsomkostnader bedöms till 52 mkr – återstår 181 mkr. Tiden för planering m.m. bedöms till ca 10 år. Därefter börjar försäljningen av tomter och pågår i ca 10 år. Antalet sålda tomter antas vara jämt fördelade under perioden (77 tomter/år).

En nuvärdeberäkning av det latent restvärdet 181 mkr fördelat med lika belopp åren 2020-2030 vid en kalkylränta på 10 % ger ett **nuvärde på ca 43 mkr**. Befintliga byggnader bedöms kunna behållas för olika ändamål. **Det sammanlagda värdet av mark och byggnader blir då ca 47 mkr.**

Om vi vidgar analysen i detta avsnitt till att inkludera landskapet och den potentiella byggmiljön runt anläggningen kan större subjektiva men marknadsskapade värden beräknas. I tätorter i storstadsområdena i Sverige framstår 40 -50 mkr i KGK-fallet som mycket lågt. Golfanläggningar har sådana värden som kan ses som möjligheter för en fortsatt ekonomisk - och verksamhetsutveckling.

Till och från företag i marknader

Kontakter, nätverk och alla andra möten över tiden bidrar i varje ort till företagande och kan ses grunden till den företagskultur som orten har. Sådan riklig förekomst av nätverk kan iaktas i starka företagaregioner/orter som GGVV-kommunerna (Gnosjö m.m), runt Siljan med Leksand och Mora etc.

Med framgångsrika kombinationer kan ett företag med klubben nå betydande ökning av kunskap, intressen, attityd och köpbeteenden på en lokal, regional eller nationell, kommersiell marknad.

Till och från andra organisationer, tredje sektorn

Kontakter och nätverk beräknas. En stark elitklubb med stort stöd i samhället kan liera sig med andra organisationer som har symmetriska/kompletterande värderingar. T ex om klubben är ”idrottspartner till barn och ungdom och deras familjer” kan den liera sig med andra sportklubbar, Mulleverksamhet, scouter i samma kommun eller region etc. Om klubben har en aktiv grön/miljöstrategi kan klubben liera sig med SNF, Fältbiologer etc.

Till och från anställda, frivilliga och det civila/marknadssamhället

Numerären av personal och deras nätverk ger klubben en primär resurs varje år. Till detta kommer klubbmedlemmar och privata sponsorer, sedan olika kategorier av publik i kategorier från olika grader av supportrar, massmedia-supportrar över landet och internationellt etc.

Här kan således skapas stora nätverk och relationsstrukturer som diskuterats ovan. I en stor stad har den stora klubben ett större sådant än i en mindre klubb. Det går dock att ”bli ändå större” än vad stadens storlek ger utrymme för (exempel är Leksands hockey eller globalt Man United eller Green Bay Packers). Denna ”stretching” sker just genom de sociala nätverken etc långt bortom stadens begränsningar men också socialt och demografiskt djupare inom kommunen (alla åldrar etc).

De ca 450 klubbarna uppvisar stor variation i vilka mål och strategier de använder. Analysen ger en bild av branschen där två olika synsätt/liknelser kan användas (inspirerad av olika studier livsstil, konsumtionsroller, storytelling – teorier etc. Se t ex Kairos Futures studier 2014 inom fritidssektorn):

golfens olika klubbar är unika "företag" i varje ort med variation i storlek, sortiment, prisnivå (McDonald har exakt samma priser och kvaliteter och endast en liten variation i sortiment). Klubbarna attraherar golfspelare d.v.s. *beteendet att spela golf* (jämför ICA - att handla snabbbrörliga dagligvaror)

golfen olika klubbar är som privata unika restauranger dvs helt olika varandra, med olika målgrupper, värdeerbjudanden, spelupplevelser, miljöer och därmed olika profileringar och relationer. Allt från NOMA-kvalitet o pris till enkla lågprisställen med enkla tjänster och folklig klädstil men också gröna ekologiska ställen för miljömedvetna. Landsbygdsklubbar resp. urbana hipsterställen.

Mätning av monetära ekonomiska effekter av golf enligt turismens/besöksnäringens mätmetoder beskrivs närmare i bilaga 1. Nationalräkenskapernas metoder för mätning av BKP, BRP resp. BNP beskrivs i bilaga 2.

Hur mäter vi konkreta monetära ekonomiska effekter av en enskild golfklubb? Obs att golfspelarna köper varor och tjänster runt golf under inflytande av marknadsföring även utanför klubbens och banans fysiska rum. För en hyggligt exakt mätning måste vi ha dessa värden 1 eller gärna 2-3 år. Observera att det ofta handlar om att se det som är typiskt i ekonomi dvs "dubbel bokföring" som exempelvis när klubben får intäkter så betalar den ut dvs kostnader för lön t ex som den anställda konsumerar för

Vi behöver utveckla analysen till att beskriva de lokala geografiska flödena mer i detalj.

5.4 Summering av definitioner och beräkningar vi gjort för Karlstad GK:

Produktion och konsumtion BNP, BruttoKommunProdukt (BKP) skattekraft etc

Svensk golf skapar totalt ca 4 mdr skr i BNP d.v.s. ca 10 tkr per medlem och därmed skatteinkomster 2 mdr skr per år (staten 800 mkr, landsting 400 mkr, kommuner 800 mkr).

Karlstad KG skapar totalt ca **15 mkr i BNP** (i egen verksamhet) d.v.s. ca 7 tkr per medlem och därigenom skatteinkomster 7,5 mkr per år (staten 3,0, landstinget 1,5 och kommunerna 3,0 mkr).

Medlemmarna i Karlstad KG skapar därutöver i sin egen konsumtion, golfresor, mediaköp, bilkörning m.m. ytterligare ca 3 000 kr per person och år d.v.s. **6 mkr i BKP** och därmed ytterligare 3 mkr i skatteinkomster (1200 tkr till staten, 600 tkr till landstinget, 1200 tkr till kommunerna).

Skapar sysselsättning på olika nivåer från deltidsjobb till livslång karriär

Svensk golf genererar varje år ca 7000 årsarbeten.

Karlstad GK genererar (som följd av egen verksamhet) varje år ca 25 årsarbeten (vid 600 tkr per år per jobb d.v.s. lite lägre än riksgenomsnitt 700 tkr per jobb).

Medlemmarnas konsumtion i samband med golf genererar ytterligare varje år ca 10 årsarbeten (vid 600 tkr per årsarbete).

(se IEC/SGF rapport Golfens samhällsnytta 2013)

Alla åldrars deltagande och de effekter som uppstår hos individerna livslångt

Svensk golf med 490 000 spelare kan teoretiskt beräknas (vid 5 tkr lägre per capita o år) skapa sänkta sjukvårdskostnader med 2 450 mkr per år.

Vid 2180 medlemmar får vi **med dessa antaganden, 5 tkr lägre sjukvårdskostnad per medlem då 11 mkr år 2014 i lägre sjukvårdskostnader.** Högre och lägre nyckeltal kan användas och försvaras från olika utgångspunkter.

(se sid 31 samt IEC/SGF rapport Golfens samhällsnytta 2013)

Olika former av social inkludering, integration och aktivering

Svensk golf skapar inkludering, gemenskap mm (beräknas inte) hos 490 000 medborgare.

Karlstad GK skapar inkludering, gemenskap (beräknas inte) hos 2180 medborgare och flera av dessa och deras närstående som kan bli medlemmar. Betydande samhällsvinster kan beräknas uppstå redan när några få framgångsrika fall. Värdena kan sägas ingå i ”de samlade folkhälsoekonomiska värdena” nedan.

Social och moralisk fostran av barn o ungdom, känsla av sammanhang

Svensk golf skapar fostran i sport etc för ca 40 000 juniorer och knattar. Vid riksgenomsnittets 10 % problemförekomst har 4 000 barn och unga fått bättre liv (beräknas inte här).

Karlstad GK skapar fostran i sport etc för 280 juniorer och knattar. Vid riksgenomsnittets 10 % problemförekomst har 25- 30 fått ett bättre liv (beräknas inte här).

De samlade folkhälsoekonomiska effekterna utöver sjukvård

Svensk Golf med 490 000 medlemmar och totalt bättre totala hälsoekonomiska effekter genom, mindre FK-ersättning, mindre AF- och kommunstöd och fler produktionsdagar i BNP får vi total folkhälsoekonomisk effekt på 870 tkr per heltidsarbetande individ per år. Det betyder en samhällsvinst för hela Sverige på 4,3 mdr om 4900 individer d.v.s. 1 % rehabiliteras räknat av alla medlemmar. Antalet är förmodligen högre. Ett annat sätt att räkna är att den totala kostnaden i dessa samhällssektorer 240 mdr kr i genomsnitt är

Vid 2180 medlemmar i KGK kan klubben i sin normala verksamhet sägas stödja rehab och inkludering för alla med olika sociala funktionsproblem mm. Vid hel framgång hos 11 st d.v.s. 0,5 % av medlemmarna skapas en samhällsvinst på 10 mkr per år. Det kan också ses som att alla medlemmar minskar sin totala socialkostnad med 5 tkr per person och år och att denna förbättring förklaras av deltagande i klubben, spel och andra sociala möten.

Karlstad GK har räknat på detta försiktiga sätt för 2180 medlemmar ggr 5 tkr per capita en **social folkhälsoeffekt d.v.s. 10 mkr**

(se sid 32 samt IEC/SGF rapport Golfens samhällsnytta 2013)

Platsens, ortens, stadens, regionens livsmiljö, attraktivitet (upplevd sportstad - region etc), varumärke

Svensk golf höjer attraktiviteten hos 450 (500) orter, kommuner med betydande värden (beräknas inte här)

Karlstad GK höjer på motsvarande sätt ortens värden (beräknas inte)

Sportens effekter på stadsbyggnad, landskap, miljö och olika naturvärden

Svensk golf ger miljö- och natureffekter som är lika med alternativa användningar och aktiviteter eller bättre (eko- och naturtjänster). (Beräknas inte här).

Karlstad GK bedöms skapa minst de positiva effekter (och högst av de negativa) som andra golfanläggningar. (Beräknas inte här)

Besöksnäringens tillväxt lokalt, regionalt, nationellt

Svensk golf skapar varje år (inom BNP ovan) ökad besöksnäring, f.n. antas andelen vara 5 % av varje lokal golf- BNP. Dessa värden skapas genom besök från andra orter och andra länder.

Karlstad GK skapar varje år (inom BKP ovan) ökad besöksnäring, fn antas volymen vara 9300 greenfeegäster (ggr 1-2 dygn) ggr 0,5-1,0 tkr utöver greenfee- d.v.s. ca 4-5 mkr i lokal BNP (BKP) i flera cirklar runt klubben.

(se IEC/SGF rapport Golfens samhällsnytta 2013)

Exportens främjande via profilering, nätverk etc

Svensk golf skapar nätverk mm hos ca 40 000 inkommande utländska och därtill utresande svenska golfspelare företagsrepresentanter som en del i främst näringslivets marknadsföring som ger betydande effekter (beräknas inte).

Karlstad GK skapar motsvarande effekter (men beräknas inte här)

(se IEC/SGF rapport Golfens samhällsnytta 2013)

Vi summerar dessa funktioner i den lokala golfen runt Karlstad GK.

De 10 faktorerna skapar således samhällsnyttovärden som kan beräknas monetärt och summeras till 43 mkr i monetära effekter (höjd BKP och sänkta offentliga kostnader) samt därtill stora nätverks- och sociala värden för Karlstad kommun och den omgivande regionen

5.5 Totala kalkyler per år för Karlstad GK 2013 med osäkerhetsintervall

Vi erhåller följande kalkyluppställning för Karlstad GK som summerar möjligheterna kommande år:

<i>Nuvarande monetärt inflöde per år</i>	<i>ca</i>	<i>15</i>	<i>mkr</i>
<i>Potentiellt monetärt inflöde</i>	<i>(finns i storleksordningen 50mkr)</i>	<i>15</i>	<i>mkr</i>
<i>Monetära intäkter 2018 dvs om fem år</i>	<i>mål t ex</i>	<i>30</i>	<i>mkr</i>
<i>Icke monetära skapade värden som används f.n.</i>			<i>40-60 mkr</i>
<i>Icke monetära värden (finns i storleksordningen 150mkr)</i>		<i>100</i>	<i>mkr per år</i>
<i>Icke monetära värden 2018</i>			<i>150 mkr</i>
<i>(detta värde 150 mkr motsvarar t ex en årlig frivilliginsats vid 200 kr per timme 750 000 tim d.v.s. vad 2 000 personer ägnar 375 tim per år (7-8 tim per vecka) i relation till allt som görs i och runt föreningen.</i>			
<i>Nuvarande skatteintäkt till kommunen 20 % av 15 mkr</i>			<i>ca 3 mkr</i>
<i>Kommunal skatteintäkt 2018 - 20 % av 30 mkr</i>			<i>ca 6 mkr</i>

Klubbens mål bör vara att utveckla dessa relationer, nätverk, flöden och strukturer för maximering av monetära, sociala, kulturella etc värden. Det bör ske uthålligt under kommande årtionden.

Referenser

Litteratur

Abingdon, Oxon: Routledge 2011 (Sport in the Global Society - Contemporary Perspectives)

Agenda Club (1912) *The Rough or the Fairway: An Enquiry by the Agenda Club into the Problem of the Golf Caddie*, London: Heinemann.

Arrow, K., Bolin, B., Costanza, R., Dasgupta, P., Folke, C., Holling, C.S., Jansson, B.-O., Levin, S., Mäler, K.-G., Perrings, C. and Pimentel, D. *Economic Growth, Carrying Capacity, and the Environment*. *Science* 268: 520–521.

Asplund, Johan *Om undran inför samhället*, Argos, 1970

Blakey, Paul *Sport Marketing, Learning Matters*, Ltd, Exeter 2011

Book, Karin och Bo Carlsson, *Idrott och City Marketing*, Idrottsforum.org, 2008

Bourdieu, Pierre, "Sport and Social Class", i *Social Science Information* 1978:6.

Brown, Matthew T. ,Daniel A. Rascher, Mark S. Nagel, Chad D. McEvoy, *Financial Management in the Sport Industry*, Holcomb Hathaway, Publishers, Inc. Arizona, 2010

Brylla, Charlotta " OS och dopningen", i *Dagens Nyheter* 29/7 2008.

Bucht, Eivor 2008. 'Stadsnära landsbygd – när många gör anspråk på marken' i Johansson, Birgitta (red.) *Ska hela Sverige leva?* Formas, Stockholm

Carlberg, Johnny & Mats Robertsson, *Åttitalets svenska golfutveckling*, specialarbete GIH 1990:3.

Carlsson, Bo 2004. 'En essä om golfturism, the Anti-golf Movement och golfbanor med KRAV-märkning' på *idrottsforum.org*

Carlsson, Per och Claes Rehnberg, *Hälsoekonomiska Perspektiv*

Carlsson, Rolf, *Att socialiseras till elitspelare i tennis*, Stockholm 1987.

Carlsson, Rolf & Lars-Magnus Engström, *80-talets svenska tennisunder – en analys av spelarnas bakgrund och utveckling*, Stockholm 1986.

Chandler, A, *The visible hand. The managerial revolution in American Business*, Harvard, 1977

Darby, Paul (2000) 'The New Scramble for Africa: African Football Labour Migration to Europe', *European Sports History Review* 3, 217-244.

- Darling, Eliza 2005 a. 'The city in the country: wilderness gentrification and the rent gap' i *Environment and Planning A* Vol. 37. Nr. 6 s.1015-1032
- Darling, Eliza 2005b. 'Nature's carnival: the ecology of pleasure at Coney Island' i Heynen, Nik; Kaika, Maria & Swyngedouw, Erik (red.). *In the Nature of Cities: Urban Political Ecology and the Politics of Urban Metabolism* Routledge: New York
- David, Paulo (2005) *Human Rights in Youth Sport*, London: Routledge.
- Davies, John V. (1991) *Wallasey Golf Club 1891-1991*, Droitwich: Grant.
- Donnelly, Peter M. & Petherick LeAnne (2004), 'Workers' Playtime? Child Labour at the Extremes of the Sporting Spectrum', *Sport in Society* 7.3, 301-321.
- Edgren, Jan & Per-Hugo Skärvad, Nätverksorganisationer, Liber, 2010
- Foster, Harry (1996) *Links Along the Line: The Story of the Development of Golf between Liverpool and Southport*, Stroud: Sutton.
- Hedenborg, Susanna (2007) 'Stable Chores: When Leisure Becomes Work' in Engwell, Kristina & Söderlind, Ingrid (eds.), *Children's Work in Everyday Life*, Stockholm: Institute for Futures Studies, 101-116.
- Hutchinson, Horace G. (1992) *Golf*, London: Longmans Green.
- Hylton, Kevin; Bramhan, Peter Jackson, David Nesti, Mark (2001), *Sports Development: Policy, Process and Practice*
- Drummond, Michael F m fl.(1988) *Methods for the Evaluation of HealthCare Programmes*,
- Edlund, Fredrik och Pia Holm, Per Karlsson & Peter Mattson, *Att utbildas till elitspelare i golf*, specialarbete GIH 1993.
- Engström, Lars-Magnus, *Idrott som social markör*, Stockholm 1999.
- Fullerton, Sam, *Sports Marketing*, New York, NY: McGraw-Hill/Irwin 2007
- Geertz, Clifford, *The Interpretation of Cultures*, (1973) , Fontana press
- Gröjer, Jan- Erik och Agneta Stark, *Social Redovisning*, 1978
- Golf Research Group 2008, 'Current State of the Golf industry' <http://www.golf-research-group.com/start.html> (081208)
- Guillet de Monthoux, Pierre, *Konstföretaget*, 1998, Bokförlaget Korpen
- Harvey, David 2007, 'Neoliberalism as Creative Destruction' i *Geografiska Annaler. Series B. Human Geography*. Vol 88. Nr 2. s.145-158

Hägerstrand, Torsten 1986. 'Den geografiska traditionens kärnområde' i *Svensk Geografisk Årsbok*, 62.

Ibsen, Bjarne (red), *Nye stier i den kommunale idraetspolitik*, (2009), Idraettens Analyseinstitutt

ILO, International Labour Organisation (1992), *World Labour Report*, Geneva: ILO.

Hacking, Ian, *Social konstruktion av vad ? Thales*, 2000

Heinilä, Kalevi "The totalization process in international sport. Towards a theory of the totalization of competition in top-level sport", *Sportwissenschaft* 1982/3

Hellberg, Björn *Det svenska tennisundret*, Helsingborg 1986, s 36

Hellberg, Björn (red.), *Svenska Tennisförbundet 100 år*, Stockholm 2006.

Houlihan, Barrie & Mick Green (red.), *Comparative Elite Sport Development: Systems, structure and public policy*, Oxford 2008.

Janson, Anders (red.), *Golf – den stora sporten*, Stockholm 2004.

Julin, Lennart "Svensk elitidrott i internationell konkurrens", i Johan R. Norberg & Jan Lindroth (red.), *Ett idrottssekel*, Stockholm 2002

Kotler, Philip, *Marketing Management*, 1977,2000, Prentice -Hall

Layard, Richard (ed), *Cost Benefit Analysis, (1980), Penguin Modern Economics Reading*

Lindroth, Jan "Den moderna tävlingsidrottens intensifiering – principiella synpunkter och praktiska exempel på en försummad dimension", i *Idrott, historia och samhälle* 1998:4.

Lowerson, John (1984) 'Sport and the Victorian Sunday: The Beginnings of Middle-Class Apostasy', *British Journal for Sports History* 1.2, 202-220.

Malachowski, Alan, *Richard Rorty*, Acumen 2002

Mansfield, Becky 2007. 'Privatization: Property and the Remaking of Nature-Society Relations – Introduction to the Special Issue' i *Antipode* Vol. 39 Nr. 3 s. 393-405

Muir, Richard 1999. *Approaches to Landscape* MacMillan Press Ltd: London

NEST 2002, *North East Scotland Together: Aberdeen and Aberdeenshire Structure Plan 2001-2016* Aberdeen City council & Aberdeenshire council

Nickson, E. Anthony (1986) *The Lytham Century*, Lytham, Author.

Norberg, Johan R. "Idrottsrörelsens utbredning, anslutning och sammansättning", i *Ett idrottssekel – Riksidrottsförbundet, 1903-2003*, kap 2, Stockholm 2002.

Norberg, Johan R ,(2003) ”*Idrottens väg till folkhemmet. Studier i statlig idrottspolitik 1913-1970*”

Normann, Richard m.fl. *Invadörernas dans- eller den oväntade konkurrensen, Liber 1989*

Pars Minima (1910) *An Open Letter to English Gentlemen: With a Note on the Agenda Club*, London: Williams & Norgate.

Pitts, Brenda G., David K. Stollar, *Fundamentals of Sport Marketing*, Third Edition Fitness Information Technology, Morgantown, WV 2007

RSPB Scotland 2008. 'Routing studie – an alternative course design'
http://www.rspb.org.uk/Images/Alternative%20Course_tcm9-189715.pdf (081208)

Porter, Michael, *Competitive Advantage* (1998),

Putnam, Robert *Den fungerande demokratin, SNS, 1996*

Schelin, Bo, *Den ojämlika idrotten – om idrottsstratifiering idrottspreferens och val av idrott*, 1985.

Sjöblom, Paul, *Den institutionaliserade tävlingsidrotten: Kommuner, idrott och politik i Sverige under 1900-talet*, Stockholm 2006.

Sjöblom, Paul ”I drottsrörelsen och kommunen”, i *Ett idrottssekel – Riksidrottsförbundet 1903-2003*, kap 7, Stockholm 2002.

Sjöstrand, Sven-Erik, *Samhällsorganisation, Doxa, 1985*

Stark Tobias, *Folkhemmet på is – ishockey, modernisering och nationell identitet i Sverige 1920-1972*, Malmö 2010.

Stotlar, David K *Developing Successful Sport Marketing Plans*, Third Edition Morgantown, West Virginia University, 2009

Svenska Golf förbundet 2007. *En rapport om golfen i Sverige 2007*. Svenska Golf förbundet.

Svenska Golf förbundet 2000, *Golf sportens Miljöpåverkan*

Svenska Golf förbundet 1992, *Golfbanan – en tillgång i naturen*

Svensk Fotboll 2008. 'Dokumentbank – Ekonomi'
<http://www.svenskfotboll.se/t3.aspx?p=288436> (081202)

Swedberg, Richard. 2006. 'Schumpeter, Joseph, A.' I Beckert, Jens & Zafirovski, Milan (red.) *International Encyclopedia of Economic Sociology* Routledge: Abingdon

Vamplew, Wray (2008) 'Exploited labour or successful workingmen: golf professionals and professional golfers in Britain before 1914', *Economic History Review*, 54-79

Williamson, Oliver, m.fl. *Perspectives on the Economics of Organization*, Lund Univ. press, 1989

Wilson, Sam, *Managing Sport Finance*, Routledge, Taylor & Francis Group, 2011

Veblen, Thorstein, *The Theory of the Leisure Class*, 1979, Penguin Books

Westerbeek, Hans (editor), (2012), *Global Sport Business :Community Impacts of Commercial Sport*,

Wijk, Johnny ”Det svenska golf- och tennisundret’. En parallell framgångshistoria – om tennisens och golfens elitutveckling samt en ansats till förklaringsmodell gällande orsaksfaktorer till idrottsframgångar”, i *Idrott, historia & samhälle*, 2007.

Litteratur inom miljö och natur

Bekämpning i praktiken 1998. Jordbruk, trädgård och skogsbruk. Natur och Kultur/LTs förlag

The Ecologist 080724, ’Taking a swing at golf’
http://www.theecologist.org/pages/archive_detail.asp?content_id=1912 (081208)

Ek, Richard & Hultman, Johan 2008. ’Sticky Landscape and Smooth Experiences: The Biopower of Tourism Mobilities in the Öresund Region’ i *Mobilities* Vol 3, nr 2, s. 223-242

Foster, John Bellamy, 2002. *Ecology Against Capitalism* Monthly Review Press: New York

Frouws, Jaap 1998. ’The Contested Redefinition of the Countryside. An Analysis of Rural Discourses in the Netherlands’ i *Sociologia Ruralis* Vol 38, Nr 1, s. 56-68

GAGM 1993, ’The Global Anti-Golf Movement Manifesto’
<http://www.antigolf.org/english.html> (081208)

Gange, Alan C; Lindsay, Della E & Schofield J Mike, 2003. ’The ecology of golfcourses in *Biologist* Vol. 50, Nr. 2, s. 63-68

Tanner, R.A. & Gange, A.C. 2005. ’Effects of golf courses on local biodiversity’ i *Landscape and Urban Planning* Vol. 71 Nr. 2 s. 137-156

TIGL 2007. *Golf & Leisure Resort. Menie Estate, Balmedie, Aberdeenshire: Environmental Statement Non Technical Summary* Edinburgh: Ironside Farrar Environmental Consultants

Walmsley, D.J. & Lewis, G.J, 1993. *People and Environment: Behavioural Approaches in Human Geography* Harlow: Longman

Utredningar

Föreningsfostran och tävlingsfostran – en utvärdering av statens stöd till idrotten, SOU 2008: 59.

IdrottsEkonomiskt Centrum, se www.iec.se

och Björn Anders Larssons studier med relevans till denna rapport:

Rapporterade studier av kommuner som driver utveckling av idrott, sport mm som tillväxtsektor:

Landskrona

Lund

Båstad

Hylte

Tingsryd

Oskarshamn

Katrineholm

Gnesta

Vallentuna

Hofors

Umeå

Arvidsjaur

Sorsele

Jokkmokk

Överkalix

Studier av regioner som helhet inkl alla kommuner:

Skåne

Halland

Sörmland

Uppland

Gästrikland

Västerbotten

Studier av specialidrottsförbund och dess sporter:

Handboll

Ridsporter

Triathlon och andra uthållighetssporter

Funktionella studier i sporter:

Behovet av sportmarknadsförare

Nationalekonomiska analyser av sport industry globalt

Utredning om alkoholkonsumtionens intäkter till sporter globalt och i Sverige

Om kvinnors andel av reklam- och sponsorpengar, löner till elitaktiva i alla sporter

Från SGF:s rapportbank på web

- [Idé om framtidens finansiering](#)
- [Golfbilar och golfmopeder 2011](#)
- [Utredning om mervärdeskatt 2010](#)
- [Utredning Nybörjarutbildningen 2007](#)
- [Organisationsutredningen 2007](#)
- Rapport om golfen i Sverige 2007
- [Slopeutredningen 2007](#)
- [Kundnytta med GIT 2006](#)
- [Demokratiutredningen 2005](#)
- [SGF:s IT-strategi 2001-2005](#)
- [Ag-Medlems utredning 2001](#)
- [Golfens Struktur Utredning 2001](#)
- [Banservice i framtiden 2001](#)
- [Jämställdhetsrapport 2000](#)

Tidningar ,Tidskrifter och sportartiklar

Dagens Nyheter

Expressen

Golf i Sverige

Göteborgs-Posten

Göteborgs Tidning

Idrottsforskaren

Idrottsbladet

Idrott & Kunskap

Kvällsposten

Svenska Dagbladet

Svensk Golf (1970-)

Svensk Tennis

Tennistidningen (1960-2009)

Årets idrott

Elektroniska källor

www.idrottsekonomisktcentrum.se

www.nordeg.se

www.sgf.se

www.idrottsforum.org

www.rf.se

www.scb.se

www.snv.se

www.golfecology.com

www.golfenvironment.org

Bilaga1.

Metoder för analyser av effekter av golf

Alla verksamheter i samhället har effekter. Dessa effekter finns i många dimensioner och på mycket svåranalyserade sätt. Ofta tvingas vi göra förenklade beskrivningar och värderingar av effekterna och stannar då i de första cirkelorna runt verksamheten. Genom att räkna med de långa förloppen där inköp hos A leder till att A köper från B som i sin tur köper från C etc får vi kedjor av förlopp med successivt avtagande effekter.

Markovkedja och ekonomiska effekter som ger effekter etc i långa kedjeförlopp

Varje sektor i en ekonomi är kopplad till andra sektorer där vi kan beräkna graden av påverkan mellan dessa. Tillväxt i ekonomi i en sektor sprider sig till andra sektorer varifrån de sprider sig till nästa etc. I marknadsekonomiska system sprider sig också idéer och innovationer på detta sätt. Måttet på spridning i ekonomi är *elasticitet* (olika typer effekter i pris, efterfrågan etc) som svarar på hur mycket av ett flöde i sektor/bransch A sprider sig och skapar flöde i sektor B.

(enligt Wikipedia)

En Markovkedja är inom matematiken en tidsdiskret stokastisk process med Markovegenskapen, det vill säga att processens förlopp kan bestämmas utifrån dess befintliga tillstånd utan kännedom om det förflutna. En Markovkedja som är tidskontinuerlig kallas en Markovprocess.

En Markovkedja som antar ändligt många värden kan representeras av en *övergångsmatrix*. Givet en sannolikhetsvektor, erhålls sannolikhetsvektorn för nästa steg i kedjan av multiplikation med övergångsmatrisen. Flera steg kan beräknas genom exponentiering av övergångsmatrisen. Det är även möjligt att beräkna processens stationära fördelning, det vill säga vad som händer då processen fortsätter i oändligheten, med hjälp av egenvektorer.

Markovkedjor har många tillämpningsområden, bland annat för att beskriva befolkningsprocesser och inom bioinformatik. Resultaten som ligger till grund för teorin om Markovkedjor framträdde 1906 av Andrej Markov.

Denna diskussion förs här för synliggöra komplexiteten i vår analys när den förs ut i alla effektkedjor. När vi t ex diskuterar CO₂ – effekter av golf har vi CO₂-utsläpp vid:

- Anläggning av banan med maskinutrustningar
- Transporter till och från av material
- Drift av anläggningen, klippare etc
- Golfspelare som kör bil tor
- m.m.

Dessa effekter skall ställas mot effekter av alternativa användningar av samma landskap i jord- och skogsbruk. CO₂- effekterna är olika vid olika odling, betesmark för mjölkproduktion, får etc samt vid skogsbruk. Effekter är i vissa anläggningar mindre genom

eldrift i vissa maskiner, fårbete i spelfältet inkl. ruffen mm. Effekterna av golfspelares bilkörning skall jämföras med samma personers alternativa motionsvanor inkluderande bilkörning. Variationen i CO2-utsläpp mellan de 450 anläggningarna är förmodligen stor beroende på att dessa bakomliggande förhållanden är olika. Dessa effektmönster och golfens vintervila i svensk klimatzon leder till slutsatsen att golfspel jämfört med andra sport- och motionsformer varken ger mer eller mindre CO2-utsläpp. Framtida noggrannare analyser behövs här.

På liknande sätt är de ekonomiska effekterna komplexa kedjeförlopp. Golfens direkta ekonomi är kostnader (d.v.s. priser för) för anläggningars drift, spelares utrustningar inkl skor etc. Sekundära effekter är kostnader för övriga kläder, för bilkörning, mat och dryck, hotellboende i Sverige etc. Som effekt av detta uppstår också mediekonsumtion inom golf, golfresor i världen etc. Effekter av dessa konsumtionsformer är att företag producerar varor och tjänster och därför skapar jobb som ger inkomster och skatteeffekter och dessa personer (ca 7500 årsarbeten i Sverige) leder till konsumtion av varor, tjänster inkl boende som ger inkomster i nästa led etc. I allt större cirklar. Golfanläggningars drift innebär köp av maskiner, bränslen, verktyg, byggmaterial och underentreprenader - ofta i den nära regionen. Detta bidrar ofta till en diversifierad lokal ekonomi i glesbygder.

Om värden som skapas i samhället - i ”arbete” respektive under ”fritid”

- en inledning till analyser av fritid, sport, friluftsliv

All verksamhet i samhället skapar *värden* i någon form. Det vi ser som det ekonomiska i varje sektor eller bransch är en ”ekonomiskt synlig” del av värdena medan de underliggande verksamheterna som medborgare genomför i sina föreningar, hushåll och i sin fritid är osynliga i ekonomisk mening. Här är en bra introduktion om värden.

From the point of view of maximizing state revenue or GDP per capita, it doesn't matter much if low income earners are pushed out of the labor force. But the decline of work is a human tragedy.

In simple economic models, working less and having more leisure increases well-being. A common but mistaken view of this reversal in work inequality is that it has benefited the low skilled because they can consume as much as before without having to work as hard. This ignores the complexity of human psychology.

Humanist theories of happiness, starting with Aristotle, have long argued that the key to life satisfaction is living a purpose-driven life and aiming for higher goals. Modern psychology similarly emphasizes work and purpose for a full life. Abraham Maslow viewed fulfilling one's potential or "self-actualization" as the pinnacle level of happiness. Mihaly Csikszentmihalyi argued that people are happiest when they are in a state of "flow," or a complete absorption in a challenging and intrinsically motivated activity.

As Larry Summers argued recently, the major economic challenge ahead will no longer be creating goods, but creating rewarding jobs for everyone. Recent trends in the United States and most European countries have not been encouraging in this regard. According to the Bureau of Labor Statistics, the employment-to-population ratio of those in their prime working age crashed from

around 80 percent prior to financial crisis to around 75 percent in 2009. Today the figure is 76.7 percent, which means that only one-third of the lost ground has been recovered.

A low income is the economy's way of signaling that certain work is not very valuable for society. The United States and Europe have a surplus of low skilled labor, which in most sectors is easily replaced by technology and capital. Today a few highly skilled factory workers using software and robots are producing more output than plants employing thousands not many years long ago.

I will not pretend to have any easy solutions to these fundamental problems. We may be facing an entirely new problem that falls outside the traditional debates of the previous century. The first technological shifts from an agricultural economy were effortlessly solved by market forces, to the surprise of most contemporary observers. Freed from the need of feeding the population, farmers switched jobs and moved to manufacturing and services, where their labor was demanded. We should, however, be careful about assuming some sort of technological determinism from one historic episode. We are moving into uncharted territory, with no guarantee that all workers will keep pace with technology forever.

Tino Sanandaji is a researcher at the Institute of Industrial Economics and holds a PhD in public policy from the University of Chicago.

Vi kan se det ekonomiska monetära systemet som toppen av ett isberg d.v.s. ca 10-15 % av livets alla timmar där de 85-90% av alla timmar vi ägnar åt den studerade är under ytan. Denna bild gäller nästan alla aktiviteter eller branscher i samhället; utbildning, vård, omsorg, kultur och inte minst sporter av olika slag. De värden som skapas totalt sett är således större än de värden som skapas i den synliga ekonomin av de betalda timmarna som sätts in av producenterna/utförarna. Studien i detta fall av golfsporten men även alla andra sporter möter just detta fenomen. Tid och andra resurser som medborgarna ägnar åt sin sport som aktiva, arrangörer, producenter, ledare, publik etc är större än vad som motsvarar de betalda insatserna i och runt sporten. Analysen av värdena som skapas (utöver de ekonomiska) kompliceras ytterligare av att t ex en timme utövande av sporten skapar effekter i flera dimensioner för utövaren och dennas omgivande sociala, biologiska och övriga fysiska miljö. Denna mångdimensionalitet är typisk för sporter. De har omfattande roller i alla samhällen som detta citat visar:

"Sport has the power to change the world"

Sport has the power to change the world. It has the power to inspire. It has the power to unite people in a way that little else does. Sport can awaken hope where there was previously only despair.

Sport speaks to people in a language they can understand."

Nelson Mandela

Olika sporter har olika betydelse för samhället i sociala, hälsomässiga, ekonomiska, politiska och kulturella perspektiv. Några har stor demografisk spridning i deltagandetermer och därmed effekter på fysisk hälsa i många åldersgrupper. Andra stimulerar till stor publik på arenor och olika media och genererar betydande intäkter utan att befolkningen utövar just den sporten (se t ex motorsportens Formel 1). Sporternas olika roller i och relationer till olika delar i samhället har därmed olika effekter i olika faktorer som beskriver samhället.

Idrotten och övriga sporter utgör en betydande del av den sociala ekonomin och är inbäddad i den sociala och kulturella sfären som utgör samhället. Där skapas och vidareutvecklas nätverk i olika fält. De beständigare nätverken kan ses som socialt kapital (Putnam, Coleman m.fl.) som delas av medlemmar/deltagare i respektive nätverk. I en vidare cirkel eller fält skapas gemensamma förståelser, symboler, värderingar och intressen som kan ses som kulturellt kapital (Bourdieu m.fl.). Sporten inkl friluftslivets fysiska verksamhet som en del i individens aktiva liv under fritiden kan ses som en förlängning av individens lek (Huizinga m.fl.) och som den egna meningsskapande aktiviteten (*sense of coherence*, *meningsskapande*, Wildavsky resp. Aristoteles, Maslow m.fl.) Ur dessa värden i egenverksamhet individuellt eller i gemenskaper som vi kan se som fasta värden som kapital kan värden utvinnas kontinuerligt och under ett år åtminstone teoretiskt ses som skapade värden = intäkter. Vissa nätverk/agglomerationer har starkare socialt och/eller kulturellt bestående värde= kapital än andra mer öppna och svaga nätverk. Vi kan här studera hur t ex olika ideella nätverk eller intresseorganisationer är av den starkare nätverksformen med kapacitet att skapa en starkare social årlig ekonomi. Andra nätverk/organisationer har mindre sådan styrka. Överfört till idrott/sport har vissa av alla hundratals sporter mer sådant socialt och kulturellt kapital och mer värdeskapande varje år. Hypotesen är att golf rymmer många sådana starka värden.

Varje verksamhet i samhället skapar följd effekter i många led. De gäller fysiska, ekonomiska, sociala, psykiska och kulturella effekter. Dessa effekter uppstår i olika nivåer och funktioner i samhället och både på ingående och utgående processer (input-output-systemen hänger samman). Individer, familjer, orter, kommuner och organisationer och hela nationella samhällssystem får genom varje åtgärd och verksamhet mindre eller större förändringar i sina betingelser och därmed i sina funktioner. Verksamheter som syftar till förbättringar i någon riktning skapar effekter där några är positiva för några intressen och andra effekter är negativa. Effekter är också mer eller mindre positiva eller negativa och är ofta sammansatta så att den positiva effekten också samtidigt rymmer negativa effekter. Kedjor av effekter som leder till effekter etc är i verkligheten mycket långa ("oändligt" långa i tid och rum) och samverkar med andra effektkedjor som skapas i verksamheter. Därmed uppstår ytterst komplexa processer och system som redan efter några steg av effekter på effekter inte längre kan analyseras, utvärderas eller styras. Det pragmatiska hanterandet av denna komplikation är att vi genomför analyser och verksamheter med den information om effekter som vi med tillgängliga metoder och resurser kan hantera. Det sker hos aktörerna en nödvändig reducering och förenkling av förståelsen av verksamheten. I samhällsanalysen och debatten om olika åtgärder görs således sällan mer komplexa effekt-effekt- analyser eller input-output – modeller för "alla" ingående processer eller system. Orsak eller kausalitet skapad av en

handling eller ett inträffat fenomen och den effekt vi kan iaktta rymmer en mängd kunskapsteoretiska problem. Uppstår t.ex. det vi ser (kan registrera) som effekt av det vi tycker oss se (som också då skall kunna ses, registreras)? Är det enbart samtidigheter, korrelationer etc? Hur stor del av de komplexa samhällsprocesserna kan vi över huvud taget se? Huvuddelen av processerna är dolda för analytikern.

Vi känner igen denna diskussion från analyser och utsagor om väder, ekonomisk utveckling, aktiers kursutveckling etc. Inom ”mjuka” sociala system med många samverkande processer och med individers och grupper interaktion är osäkerheten stor i våra effektbedömningar. Redan i det lilla systemet som t ex ett företag eller ett fotbollslag har vi mycket svårt att avgöra (exakt) vilka åtgärder som införs (effekter) som leder (effekter) till stor framgång i konkurrens med andra organisationer.

Givet dessa invändningar och den osäkerhet vi kan se i kopplingen mellan åtgärd och effekt finns det ändå möjligheter att på ett övergripande och sannolikhetsbaserat sätt diskutera åtgärder, verksamheter och deras effekter och de följande effekterna. Vi kan kanske uppnå 50-60 % sannolikhet i vissa detaljer men 80 % sannolikhet i en mer övergripande formulering eller angivelse av riktning i en process. Den analys vi gör i denna rapport försöker förhålla sig försiktig till osäkerheten i observationer av ”data” och sambanden mellan dessa. Vi försöker också markera skillnaden mellan vad vi kan se i befintliga data om nuet och den stora osäkerhet som finns i hur vi kan bedöma kommande års utveckling.

Alla samhällssektorer kan beskrivas som komplexa sociala, institutionella, ekonomiska, fysiska, miljö- och kultursystem i beroende av historisk utveckling och i samverkan med andra samhällssektorer (tid, rum). Det ekonomiska är inbäddat (*embedded*, se Granovetter) i de politiska, institutionella och sociala processerna.

Värdeskapandet i relation till många intressenter är ett sätt att se sambanden. *Emma Stenström*, docent HHS diskuterar i artiklar och intervjuer (2014) hur värden skapas i större kretsar eller cirklar utöver de direkta monetära sambanden. Där beskrivs ”en cirkulär ekonomi”. Andra forskare pekar ut liknande perspektiv såsom sociologen *Alan Andersson resp. Nicolai Peitersens* i ”Ethical Economy”.

Varje sektor i en ekonomi är kopplad till andra sektorer där vi kan beräkna graden av påverkan mellan dessa. Tillväxt i ekonomi i en sektor sprider sig till andra sektorer varifrån de sprider sig till nästa etc. I marknadsekonomiska (öppna för *entry o exit*) system sprider sig också idéer och innovationer på detta sätt. Måttet på spridning i ekonomi är *elasticitet* (olika typer effekter i pris, efterfrågan etc) som svarar på hur mycket av ett flöde i sektor/bransch A sprider sig och skapar flöde i sektor B.

En modell för *värdering av en effekt* är att vi summerar värdet i en viss punkt i ett system och i nuet (d.v.s. ett tidsrum) som en diskontering till nuvärde men också en ackumulation av de effekter som effekterna har längre bort i effektkedjan. Det anknyter till en s.k. Markovkedja som är inom matematiken en tidsdiskret stokastisk process med Markovegenskapen, det vill säga att processens förlopp kan bestämmas utifrån dess befintliga tillstånd utan kännedom om det förflutna. En Markovkedja som är tidskontinuerlig kallas en Markovprocess (Wikipedia).

Ett antal generella metoder för effekt- och nyttoanalyser som förekommer i litteraturen:

Effekt- effekt- studier inom alla kunskapsområden

Effekt-kostnads-studier

Kostnads – effekt-studier

Kostnads- effekt i återstående levnadsår- QUALY i hälsoekonomi

Effekt- intäkts -studier

Effekt- nytto- studier där nytta kan definieras på många sätt

Kostnads- nytto-studier

Cost- benefit- studier

Kostnads- kostnads- studier i kedjor

Intäkt- intäkt- studier i kedjor

Intäkt- tillväxt- studier i tillväxtanalyser

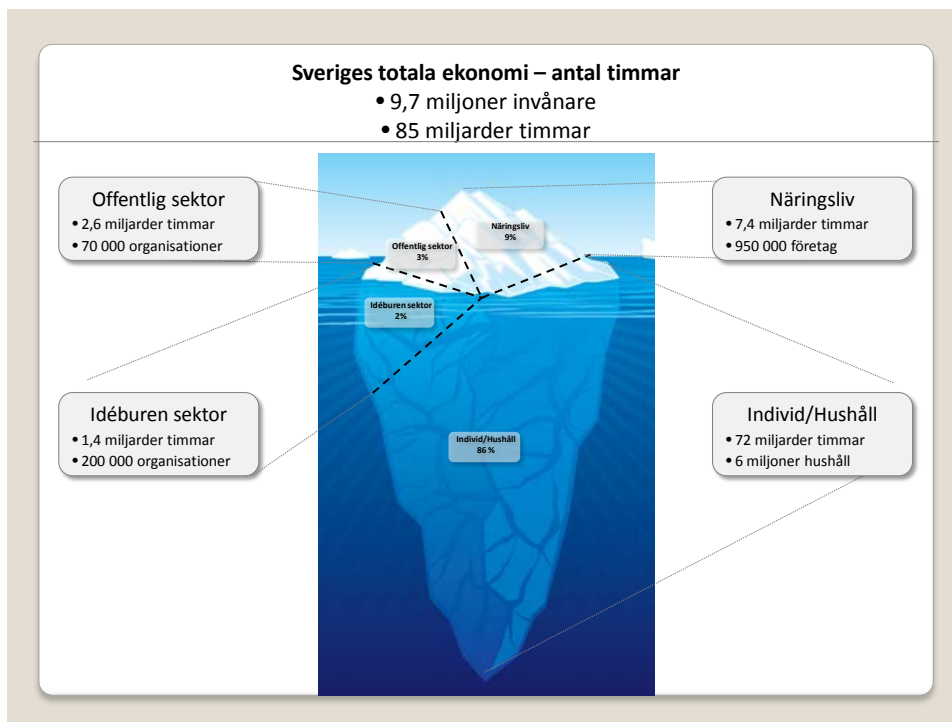
Investerings- kostnads- och intäktsstudier

Användning av dessa metoder har utvecklats inom flera samhällssektorer som hälso- och sjukvård, miljöeffektanalyser, investeringar i infrastruktur, tillväxtanalyser, besöksnäringar och numera även i sociala analyser. Rapporten använder dessa olika verktyg.

Nationalräkenskaper, BruttoNationalProdukten (BNP), satellitklonton m.m.

Omsättning i en sektor är all konsumtion i sektorn d.v.s. efterfrågan som också motsvarar tillförsel till sektorn. Det är ett större tal eftersom sektorns ”import” av varor och tjänster ingår i det som levereras. I vissa företag eller delsektorer är omsättningen många gånger större än förädlingsvärdet (där stor materialdel ingår).

BNP, bruttonationalprodukten till marknadspris är det slutliga resultatet av produktionsaktiviteten hos inhemska produktionsenheter. Den kan definieras på tre sätt: som summan av förädlingsvärden brutto för de olika institutionella sektorerna eller de olika branscherna plus produktskatter minus subventioner; som summan av inhemska institutionella enheters slutliga användning av varor och tjänster (konsumtion, bruttoinvestering, export minus import); som summan av användning i kontot för den totala ekonomins inkomstbildning (löner och kollektiva avgifter, skatter på produktion och import minus subventioner samt driftsöverskott brutto och sammansatt förvärvsinkomst brutto). (ENS 1995 8.89.)

Satellitkontot för turism (Tourism Satellite Account, TSA) är ett statistiksystem där resandets ekonomiska betydelse och verkningar beskrivs mångsidigt och täckande. Systemet har utvecklats i samband med ett omfattande internationellt samarbete och som ett resultat av det antog FN, WTO (World Tourism Organization), OECD och EU år 2000 en rekommendation om satellitkonton för turism. Om satellitkontot för turism används också namnet redovisning av resandet.

Turism och resande ger upphov till betydelsefulla ekonomiska och sysselsättningsmässiga aktiviteter och effekter i stora delar av näringslivet.

De direkta effekterna som turism och resande skapar mäts i ett turistsatellitkonto (TSA). Här samlas den del av konsumtionen i olika branscher som kommer från turism och resande. Redovisningen av data sker på nationell nivå och på årsbasis.

Sverige har anslutit sig till den av Förenta Nationerna internationellt vedertagna definitionen av turism.

Enligt Förenta Nationerna och den internationellt vedertagna definitionen omfattar turism människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften. Definitionen omfattar därmed i princip alla aktiviteter och den konsumtion som är direkt kopplad till resandet, inklusive affärsresandet.

Det är den som konsumerar och inte vad som produceras som per definition avgör vad som är turism.

Sedan 2000 mäts turismens effekter på ekonomi, export och sysselsättning i Sverige genom så kallade satellitkontoberäkningar, där den del av konsumtionen som härrör från turism från de olika branscherna i nationalräkenskaperna samlas.

Satellitkontot mäter värdet av såväl svenska som utländska resenärers direkta konsumtion av svenska varor och tjänster. Metoden för satellitkontoberäkningar, Tourism Satellite Account (TSA) är en internationellt vedertagen metod som har tagits fram av FN-organet World Tourism Organization (UNWTO) i samarbete med OECD och näringsens organisationer.

I Sverige görs beräkningarna på Tillväxtverkets uppdrag av Nationalräkenskaperna på Statistiska Centralbyrån (SCB). I likhet med övriga nationalräkenskaper revideras tidsserierna varje år, därför är tidigare tidsserier inte jämförbara med de senast publicerade uppgifterna.

Andra sektorer i samhällsekonomin har samband med konsumtion och investeringar i en viss sektor. Det finns således effekter i all konsumentdetaljhandeln av att konsumenter får inkomster som avspeglar konsumtionsbeteendet (boende, beklädnad, livsmedel, fritid, husgeråd etc). Dessa effekter i handelsflöden mäts t ex av HUI.

Mediekonsumtion är en växande andel av hushållens utlägg. Dessa effekter avspeglar preferenser i intresseområden som i sin tur är effekter av andra sociala, ekonomiska och kulturella effekter hos befolkningen.

Investeringar i byggnader, anläggningar sker i princip men inte alltid som effekter av preferenser politiskt eller i konsumtionen hos medborgare eller organisationer. Dessa mäts inom SCB-investeringsstatistik och i nationalräkenskaperna. Ibland även i särskilda mätningar av Boverket, branschorganisationer i byggsektorn etc.

Etc

Bilaga 2

Biologisk mångfald på golfbanan, Golfsportens miljöpåverkan. Utredning 99-11-18, SwedEnviro Consulting Group

4.7.1 Bakgrund

En golfbanas olika delar har olika påverkan på den biologiska mångfalden. På green, tee och fairway är det på grund av sportens utövande svårt att ha en hög biologisk mångfald. I naturpartier vid sidan av spelytorna och i anlagda vattendrag finns det däremot större förutsättningar för att ändra skötseln och bidra till en högre biologisk mångfald. I viss mån gäller det även ruffen vilken hör till spelytan men inte sköts så intensivt utan slås eller skördas 1–2 gånger per år. En golfbana med alltför litet utrymme mellan de intensivt skötta delarna är därför inte eftersträvansvärd eftersom den då blir en barriär för faunan och kan hindra växters spridning. Golfbanor bevarar dock en form av öppet landskap och kan med förnuftiga skötselplaner bli viktiga refuger för den ängsflora som hamnat på undantag i det moderna effektiviserade och högteknologiska jordbruket.

Jämfört med t.ex. bebyggelse och åker igenplanterad med gran bibehålls marken på en golfbana i (34 Svenska Golf förbundet. 1992. *Golfbanan - en tillgång i naturen. Miljöprogram för Svenska Golf förbundet.*

35 Personligt meddelande Göran Tärnström, 1999, Nacka golfklubb. Golfsportens miljöpåverkan. Utredning 99-11-18, SwedEnviro Consulting Group 19 (45) ett sådant skick att det är enkelt att återuppta odling. Upp till 60–70% av en golfbana utgörs av annat än spelyta, d.v.s. relativt extensivt skött mark. I Sverige har arealen åkermark minskat med en fjärdedel, slätterängar har i stort sett försvunnit helt och betesmarker har reducerats till mindre än hälften av arealen jämfört med 1950-talet. Även småvatten och våtmarker i odlingslandskapet har minskat kraftigt med konsekvenser både för den biologiska mångfalden och växtnäringens utlakningen.

Antalet akut hotade arter (rödlistade) i odlingslandskapet är ca 2 000 36. Ett av miljökvalitetsmålen i regeringens proposition 1997/98:145 är att den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena i odlingslandskapet ska bevaras och stärkas. Målet omfattar inte bara jordbruket ”utan också andra verksamheter i samhället”. I det här sammanhanget kan golfbanor utgöra en möjlighet och i vissa fall bli en ersättning för det försvinnande småskaliga kulturlandskapet där en stor del av den biologiska mångfalden återfinns, inklusive många av de rödlistade arterna.

4.7.2 Landlevande växter och djur

De intensivt skötta delarna av en golfbana är många gånger raka motsatsen till biologisk mångfald.

En green ska bara innehålla ett fåtal arter av speciellt anpassade gräs som optimerar förutsättningarna för golfspelandet. All etablering av andra arter motverkas effektivt med daglig klippning, bekämpningsmedel m.m. Användningen av bekämpningsmedel och gödsel kan även utarma den biologiska mångfalden i närliggande vattendrag på grund av övergödning och gifteffekter som kan slå ut vissa arter. Trots allt kan de intensivt skötta ytorna ha ett värde för t.ex. nattaktiva insektsätande djur, förutsatt att inga bekämpningsmedel använts och att man istället satsat på mekaniska skötselmetoder.

Med relativt enkla medel kan dock den biologiska mångfalden på golfbanor ökas väsentligt. Ett sätt är att skydda eller skapa olika småbiotoper som sedan kan skötas på speciella sätt beroende på vilka arter man vill gynna (se sammanfattningsruta nedan). En förteckning över sådana biotoper och en undersökning av vilka arter som är angelägna att skydda kan tas fram i samband med att respektive klubb utarbetar sin naturvårdsplan.

Ett annat sätt att gynna mångfalden är att spara träd som är nyckelarter och utgör föda eller livsrum för många andra arter. Goda exempel är t.ex. ek, sälg, asp och hassel. Eken är som ett stort ekosystem som kan vara värdräd för ca 230 lavararter och en rad arter av svampar, insekter, ekorrar, möss, fåglar m fl. Sälgen och slån är viktiga tidigt på våren som de första buskarna/träden som blommar och förser en rad djurarter med pollen och nektar. Flikiga skogsbryn med vegetation i flera olika nivåer bör eftersträvas efter som detta gynnar biologisk mångfald. Om man dessutom kunde ta upp den s.k. hamlingen (eller lövtäkten) av en del träd som står öppet skulle mångfalden öka väsentligt. En liten krona ger mer solbelyst stam och bark vilket skapar utrymme för insekter och lavar (t.ex. sällsynta skorp- och knappålslavar). Genom att komma ifrån bilden av att golfbanor måste vara rena och städade kan man gynna mångfalden ytterligare. Det innebär t.ex. att spara en del torra träd, högstubbar och lågor (döda liggande träd) samt låta en del grenar ligga kvar för att gynna lavar, svampar, vedlevande insekter (och därmed fåglar) m.fl. Kanske kan man till och med följa det holländska exemplet där man har tagit trädkubbar och borrar små hål i som ett "stekelhotell" – kul och dekorativt. Gärna med tillhörande informationsskyltar.

Ett annat sätt att gynna mångfalden är att skapa olika igenväxningsgradienter genom en inte alltför kraftig s.k. störning (t.ex. brand, slåtter eller röjning). Detta gör att konkurrenskraftiga arter inte tillåts konkurrera ut mindre konkurrenskraftiga arter vilka ofta är bättre på att återkolonisera efter en störning. Störning med lagom frekvens och intensitet skapar ett mosaikartat landskap med flera olika biotoper i olika successionsstadier. Slåtter gynnar ängsväxter som är anpassade till (36 SNV. 1993. *Biologisk mångfald. Miljön i Sverige Tillstånd och Trender (MIST)*. Naturvårdsverket Rapport 4138. Golfsporens miljöpåverkan. Utredning 99-11-18, SwedEnviro Consulting Group 20 (45)) näringsfattiga förhållanden. I mer näringsrika miljöer konkurreras dessa arter däremot ut av näringsgynnade växter, vilket totalt sett minskar mångfalden. Gödsling i närheten av slåttade ängsliknande partier kan därför vara förödande eftersom det extra näringstillskottet kan bidra till att ett fåtal näringsgynnade arter tar över trots slåttern.

Ovanstående exempel är bara ett axplock på hur man kan ta tillvara på och öka den biologiska mångfalden på och i anslutning till banan. Många golfklubbar arbetar redan med dessa frågor och en del har utarbetat rätt omfattande naturvårdsplaner. När nu alltfler klubbar vill utarbeta naturvårdsplaner ökar behovet av information och utbildning – ett område där SGF kan göra såväl miljömässiga som ekonomiska vinster genom att ytterligare samordna ansträngningarna och underlätta för de enskilda klubbarna.

4.7.3 Vattenlevande växter och djur

Många golfbanor har anlagts i anslutning till vattendrag, sjöar eller havsvikar. I många fall har också dammar anlagts på själva banan. Vattnet är en estetisk och spelmässig tillgång för banan, samtidigt som vattenmiljöerna är betydelsefulla för en lång rad växter och djur. Småvatten och våtmarker är viktiga miljöer för fåglar som änder och vadare, för grodor, insekter och andra småkryp och för många strand- och vattenväxter. De hör till våra mest variations- och artrika naturtyper och har en stor betydelse för landskapsbilden. Anlagda dammar på golfbanor faller oftast inom begreppet småvatten, dvs. de är små vattensamlingar, där vattenståndet är så högt att det finns vattenspegel hela året (till skillnad från i våtmarker). Diken kan klassas som våtmarker, vattenståndet är i hög grad beroende av tillrinningen och varierar med årstiden³⁷.

En vanlig typ av damm på golfbanor är den med branta stränder och relativt stort djup. Denna utformning ger en relativt permanent strandlinje, dvs. dammens yta ökar och minskar mycket lite vid olika tillrinning. Ett djup som är större än ca 1,5 meter motverkar också att vattenspegeln växer igen med vassvegetation. För flora och fauna är dock denna utformning

inte optimal. Grodor och salamandrar³⁸, födosökande simänder och vadare^{39,40} samt ett stort antal andra djur och växter är beroende av flacka stränder och en grund, strandnära zon. Livet och mångfalden i och i anslutning till småvatten och våtmarker är beroende av flera faktorer, bl.a. hur mycket näring som finns i bottensediment och vattnet och hur vattenståndet fluktuerar över året³⁹. Ett bra vatten för biologisk mångfald är näringsfattigt, saknar fisk, saknar tillopp och avlopp och försörjs av regn eller grundvatten⁴¹. De flesta anlagda vatten på golfbanor är sannolikt näringsrika, även om näringsläckaget från grönytorerna är lågt. I ett näringsrikt vatten är primärproduktionen hög, dvs. tillväxten av undervattensvegetation och/eller växtplankton är stor. Ett näringsrikt vatten i balans domineras ofta av slingerväxter eller hornsärv, som bildar en homogen matta under ytan. I undervattensvegetationen trivs vatteninsekter som utgör föda för änder och doppingar.

En kraftig utbredning av undervattensvegetation upplevs ofta som ”igenväxning”. En metod som används för att motverka detta är inplantering av gräskarp, en asiatisk fiskart som (till skillnad från våra inhemska arter) uteslutande betar växter. Inplantering av gräskarp leder dock ofta till en förskjutning av ekosystemet till ett s.k. grönvattenstadium, där växtplankton dominerar och genom sitt näringsupptag och utskuggning förhindrar tillväxt av undervattensflora. Detta leder i sin tur till en minskad mångfald, bl.a. missgynnas grodor och vattensalamandrar.

En kraftig utbredning av vassartad vegetation som kaveldun och bladvass beror ofta på att sedimenten är näringsrika och vattenområdet grunt. Denna kan hållas tillbaka genom slätter, vilket både är effektivare och bättre ur mångfaldssynpunkt än inplantering av gräskarp. Vid anläggning av dammar kan säv- och starrarter planteras in, vilka dels motverkar utbredningen av vass och kaveldun, samtidigt som de producerar näringsrika fröer som gynnar fågellivet. Som tidigare nämnts utgör dammar och våtmarker fällor för närsalter och föroreningar och fungerar samtidigt som utjämnings- och bevattningsmagasin. En tydlig målkonflikt kan uppstå om man vill erhålla en artrik våtmark som samtidigt ska vara en effektiv kvävefälla. Artrikedomen gynnas generellt av ett näringsfattigt vatten, medan det bör vara näringsrikt för att fungera effektivt som kvävefälla.

37 Svensson, R. och Glimskär, A. 1994. *Småvatten och våtmarker i odlingslandskapet. Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet. Jordbruksverket.*

38 Andréén, C. 1996. *Grodor och salamandrar på golfbanan*. Ur: dokumentation från seminarium om golf och naturvård, Ostindiska huset, 27 februari 1996. Göteborgs Stadsmuseum.

39 Svensson, R. och Glimskär, A. 1993. *Våtmarkernas värde för flora och fauna. Skötsel, restaurering och nyskapande*. Naturvårdsverket rapport 4175.

40 Alexanderson, H., Ekstam, U. och Forshed, N. 1986. *Stränder vid fågelsjöar. Om fuktängar, mader och vassar i odlingslandskapet*. SNV och LTs förlag.

41 Personligt meddelande Claes Andréén, Reptilia Amphibia Research, 1999. *Golfsportens miljöpåverkan*. Utredning 99-11-18, SwedEnviro Consulting Group 21 (45)